

Ontwikkelen van een indicator voor het beschikbaar gezinsinkomen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op basis van administratieve data

Studie op vraag van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn

December 2020

Lore Van Herreweghe, Joy Schols, Laure-lise Robben en Wim Van Lancker

Centrum voor Sociologisch Onderzoek, KU Leuven

CESO

Centrum voor Sociologisch Onderzoek
Centre for Sociological Research

**Ontwikkelen van een indicator voor het beschikbaar gezinsinkomen in
het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op basis van administratieve data**

Studie op vraag van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn

December 2020

Lore Van Herreweghe, Joy Schols, Laure-lise Robben en Wim Van Lancker

Team Sociaal Beleid en Sociaal Werk
Centrum voor Sociologisch Onderzoek
Parkstraat 45 bus 3601
3000 Leuven
www.spsw.be

INHOUD

Inleiding	3
1 Databronnen en definities	4
2 Indicatoren om inkomensarmoede in kaart te brengen	8
2.1 Bestaande indicatoren	8
2.2 De kenmerken van een goede indicator	9
3 Ontwikkelen van indicator van een netto beschikbaar gezinsinkomen op basis van administratieve gegevens	11
3.1 Het netto beschikbaar inkomen in de EU-SILC.....	11
3.2 Methode 1: Inkomen op basis van koppeling IPCAL en DWH AM&SB	11
3.3 Methode 2: Inkomen uitsluitend op basis van DWH AM&SB	13
3.4 Empirische resultaten	15
3.5 Sensitiviteitsanalyses	19
3.5.1 De nul-inkomens	19
3.5.2 De beroepskosten	23
3.5.3 De gezinssamenstelling.....	25
3.6 Conclusie	27
4 De levensstandaard van gezinnen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: beschrijvende resultaten	28
4.1 Het armoederisico en de inkomensongelijkheid in BHG.....	28
4.2 Het inkomen en armoederisico per type huishouden in BHG	29
4.3 Het armoederisico naar andere achtergrondkenmerken	30
4.4 Detailschets van alleenstaanden en alleenstaande ouders.....	31
5 Conclusie en aanbevelingen.....	34
Referenties.....	36

INLEIDING

Jaarlijks worden de armoedecijfers voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) gepubliceerd in onder meer de Welzijnsbarometer. Hierbij wordt gesteund op zowel enquêtegegevens van de Belgische steekproef van de *European Union Statistics on Income and Living Conditions* (EU-SILC), als op fiscale en administratieve data. EU-SILC is een van de voornaamste gegevensbronnen voor indicatoren van armoede voor huishoudens en individuen op nationaal en gewestelijk niveau. De beperkte steekproefgrootte en wijze van steekproeftrekking voor het BHG resulteert echter in brede betrouwbaarheidsintervallen die het moeilijk maken om de evolutie van armoede in het BHG accuraat in kaart te brengen, in het bijzonder voor specifieke gezinstypes, leeftijdsgroepen, arbeidsmarktstatuut, afkomst, of op gemeente- of wijkniveau. Ook de bestaande indicatoren op basis van fiscale of administratieve gegevens hebben hun beperkingen, en zijn eigenlijk ontoereikend om inzicht te geven in het armoederisico van de inwoners van het BHG.

Het probleem is tweeledig: enerzijds is het inkomensconcept dat gebruikt wordt om armoede in kaart te brengen, namelijk het netto beschikbaar equivalent gezinsinkomen, alleen beschikbaar in de EU-SILC waarvan de steekproefgrootte te beperkt is om de evolutie van de armoede betrouwbaar te monitoren. Anderzijds is het tot op heden niet mogelijk om een netto beschikbaar inkomensconcept te construeren op basis van de beschikbare administratieve gegevens, die wel toelaten om de inkomenssituatie van het BHG gedetailleerd in kaart te brengen maar dan via andere inkomensconcepten dan het netto beschikbaar inkomen.

In deze studie onderzoeken we in welke mate de beschikbare administratieve gegevens toelaten om een indicator te construeren die op een bevredigende manier het netto beschikbare inkomen van de inwoners van het BHG weerspiegelt, waarop dan armoedecijfers berekend kunnen worden. We verkennen twee methoden om tot dergelijk inkomensconcept te komen: een inkomen op basis van administratieve gegevens uit het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming (DWH AM&SB), en een inkomen op basis van een koppeling van gegevens uit het DWH AM&SB met fiscale gegevens uit het IPCAL-bestand van de FOD Financiën. Vervolgens vergelijken we de uitkomsten met de resultaten die we bekomen op basis van de EU-SILC. Het doel is om tot een beter inzicht te komen van de evolutie van de levensstandaard van de inwoners van het BHG. Als het mogelijk is om een bevredigende indicator van het netto beschikbaar gezinsinkomen te construeren op basis van de administratieve gegevensbanken, dan is het de bedoeling dat die indicator ook in de toekomst gebruikt kan worden in de terugkerende rapportage over het armoederisico en de levensomstandigheden in het BHG. In onze analyses houden we dan ook rekening met de transparantie en repliceerbaarheid van de methode.

Het rapport is gestructureerd als volgt. In Hoofdstuk 1 duiden we het methodologisch kader, waarbij we stilstaan bij de databronnen, de beperkingen van deze bronnen en de definities. Hoofdstuk 2 bespreekt enkele indicatoren die momenteel gebruikt worden om armoede in kaart te brengen. We staan stil bij de gebreken van deze indicatoren en omschrijven criteria die essentieel zijn bij het ontwikkelen van een betrouwbare indicator. In Hoofdstuk 3 verkennen we een aantal methodes om tot een netto beschikbaar inkomensconcept te komen op basis van de administratieve gegevens. In Hoofdstuk 4 illustreren we de mogelijkheden van dit inkomensconcept op basis van administratieve gegevens met een beschrijvende analyse van de levensstandaard van inwoners van het BHG. Hoofdstuk 5 vat de voornaamste resultaten en aanbevelingen samen.

1 DATABRONNEN EN DEFINITIES

1. Het armoederisico

Hoewel er heel wat indicatoren beschikbaar zijn en heel wat statistieken worden gepubliceerd over de inkomens en levensomstandigheden van de inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), zijn er geen betrouwbare gegevens om gedetailleerd het armoederisico in kaart te brengen. Dat is jammer, omdat het armoederisico een belangrijke indicator is op zichzelf, maar ook omdat het armoederisico samenhangt met moeilijkheden en kwetsbaarheden op heel wat andere levensdomeinen, *in casu* huisvesting, welbevinden, onderwijs, tewerkstelling en gezondheid. Het is ook een uitkomst waar politieke besluitvorming een invloed op kan hebben en ook wil hebben. In Hoofdstuk 2 gaan we verder na wat de beperkingen van de bestaande indicatoren zijn om armoede in kaart te brengen, en verduidelijken we de criteria waaraan een betrouwbare armoede-indicator moet voldoen.

Het armoederisico wordt gedefinieerd als het percentage van de bevolking met een equivalent netto beschikbaar gezinsinkomen onder de armoedegrens. De armoedegrens wordt vastgelegd op 60% van het mediaan equivalent beschikbaar gezinsinkomen op nationaal niveau (Eurostat, 2019). Terwijl er eveneens andere invalshoeken zijn om armoede te definiëren, focussen we ons op de relatieve armoederisicograad die zowel op Europees als op nationaal en regionaal niveau de standaard is om het aandeel van de bevolking dat moet rondkomen met een te laag inkomen te identificeren. Anders gesteld, het is een maatstaf die een inkomensniveau aanduidt waarmee het niet mogelijk is om een levensstandaard te handhaven die we in België als het *minimum minimorum* beschouwen¹. In 2019 bedroeg het armoederisico in België 14,8%, in Brussel was dat 31,4% (Statbel, 2020).

2. Welke gegevens hebben we nodig?

Om het armoederisico te meten hebben we bijgevolg nood aan een “equivalent beschikbaar inkomen”, d.w.z. gedetailleerde gegevens over de inkomens waar de individuen die in een huishouden leven over kunnen beschikken om te *besteden*. Het equivalent beschikbaar inkomen is het totale inkomen waarover een huishouden beschikt (loon, uitkeringen, pensioenen, inkomen uit vermogen, kinderbijslag en andere sociale uitkeringen, rente op kapitaal, enz.) en dit na aftrek van belastingen en andere aftrekposten en gedeeld door het aantal huishoudleden omgerekend naar “volwassen equivalent”. We moeten immers ook zicht hebben op de sociologische samenstelling van gezinnen, namelijk de mensen die samen een huishouden vormen en die verondersteld worden hun inkomen met elkaar te delen. Deze sociologische definitie van een gezin kan sterk verschillen van een administratieve definitie van een gezin (zie punt 1.3). De sociologische samenstelling van het gezin is ook belangrijk om de inkomens van huishoudens met een verschillende grootte onderling vergelijkbaar te maken. Hiervoor wordt in het inkomensonderzoek vaak gebruik gemaakt van zogenaamde equivalentieschalen. De equivalentie tussen de leden van het huishouden wordt verkregen door weging (optelling van de equivalente huishoudgrootte) naar leeftijd om rekening te houden met de schaalvoordelen van huishoudens bestaande uit meer dan één persoon. Om ervoor te zorgen dat gelijke gezinsinkomens ook een gelijkaardige levensstandaard weerspiegelen, delen we het netto beschikbaar huishoudinkomen door de gemodificeerde OESO-schaal (Hagenaars & Zaidi, 1994). Het gezinshoofd krijgt een gewicht van 1, elke bijkomende persoon vanaf 14 jaar een gewicht van 0,5 en elk kind jonger dan 14 jaar een gewicht van 0,3. Hierdoor kunnen we bijvoorbeeld het inkomen van een koppel met twee kinderen vergelijken met het inkomen van een alleenstaande.

Gedetailleerde informatie over de inkomens die mensen kunnen besteden en de sociologische samenstelling van het gezin voornamelijk gehaald uit **enquêtes**. In alle landen van de Europese Unie is de

¹ Voor een vergelijking van de armoederisicograad met referentiebudgetten, zie Storms et al. (2015).

EU-SILC gegevensbank zo goed als de enige bron om het armoederisico van individuen te berekenen. De EU-SILC omvat gedetailleerde informatie over de inkomens van alle leden van het huishouden, en laat toe om het inkomen dat besteed kan worden te berekenen. Dit besteedbare of beschikbaar inkomen is de som van de persoonlijke bruto inkomens van alle personen in het huishouden, aangevuld met de bruto inkomenscomponenten op gezinsniveau, verminderd met de vermogensbelastingen (indien van toepassing in het land), de periodieke overdrachten tussen huishoudens, de inkomstenbelasting en socialezekerheidsbijdragen². De Belgische steekproef van EU-SILC laat toe om het armoederisico te berekenen op het niveau van de Belgische bevolking en op het niveau van de gewesten. Hoewel recente wijzigingen zijn doorgevoerd in de manier waarop de inkomensinformatie wordt verzameld in de Belgische steekproef en het armoederisico berekend kan worden voor de Brusselse bevolking (zie Delclite, 2020), is de steekproef voor Brussel te beperkt om het armoederisico voor specifieke gezinstypes, leeftijdsgroepen, of voor andere subgroepen nauwkeurig te berekenen. Bovendien zijn de betrouwbaarheidsintervallen zo breed dat het moeilijk is om evoluties van het armoederisico correct in te schatten. Daarnaast wordt de EU-SILC geconfronteerd met een tweede belangrijke beperking waar alle enquêtegegevens mee worstelen indien ze gebruikt worden om armoede in kaart te brengen: ze bereikt bepaalde groepen van de samenleving niet of nauwelijks. Afgezien van de steekproeftrekking (gestratificeerde tweetrapssteekproef), blijkt het ook zeer moeilijk te zijn om de meest arme bevolking te bereiken en te bevragen. De non-respons bij maatschappelijk kwetsbare personen ligt immers vaak hoger (zie ook Schockaert, Morissens, Cincinnato, & Nicaise, 2012).

Administratieve gegevens ingezet om zicht te krijgen in de beschikbare inkomens. Administratieve gegevens zijn gegevens die de administraties zelf verzamelen, bijvoorbeeld in het kader van de belastingaangiftes of in het kader van de sociale zekerheid. Deze gegevens worden ontsloten (1) in het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming (DWH AM&SB), waarin de administratieve gegevens uit verscheidene sociale zekerheidsinstellingen met andere openbare instellingen worden gekoppeld, en (2) in de databank IPCAL (*Impôt des personnes physique calculé*), waarin de Federale Overheidsdienst Financiën de gegevens van de belastingaangiftes van alle personen die in België gedomicilieerd zijn, verzamelt. Beide gegevensbronnen omvatten inkomensgegevens die de administraties verzamelen op het niveau van individuele burgers. Deze administratieve gegevens zijn beschikbaar voor de ganse bevolking die haar inkomen in België aangeeft en/of gekend is binnen het Belgische sociale zekerheidsstelsel. Beide bronnen kennen echter ook beperkingen.

De belangrijkste beperking is dat geen van beide gegevensbronnen netto beschikbare gezinsinkomen bevat. Het gaat altijd om bruto belastbare of netto belastbare inkomens, inkomensconcepten die bruikbaar zijn voor administratieve doeleinden, geen netto beschikbare en dus besteedbare inkomens. Het inkomensbegrip dat gebruikt wordt om armoedecijfers te berekenen is dus niet zomaar beschikbaar in de administratieve gegevensbanken.

In **het DWH AM&SB** zijn bepaalde inkomenscomponenten niet beschikbaar, bijvoorbeeld inkomsten uit kapitaal, huurinkomsten, derdepijlerpensioenen, onderwijs- of huisvestingstoelagen. Een tweede beperking is de afwezigheid van een specifieke groep personen. In de administratieve data ontbreekt namelijk een groep personen die ingeschreven zijn in het Rijksregister, maar niet gekend zijn in een van de sociale zekerheidsinstellingen. Hierdoor krijgen ze het statuut '*onbekend*'. Het gaat om een brede groep van, bijvoorbeeld, diplomaten, renteniers, werknemers van Europese en internationale instellingen in het BHG (volgens Desiere, Struyven, Cuyvers, and Gangji (2018) bleek dat er in 2016 bijna 48.000 werknemers tewerkgesteld zijn bij een internationale werkgever in het BHG), maar ook personen

² Voor meer info, zie: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data>

die geen "officieel" inkomen hebben dat bij de verschillende betrokken administraties bekend is. Deze 'onbekende' groep is niet onbelangrijk in het BHG, en bevat vermoedelijk een aanzienlijk aantal personen in armoede.

Ook **de IPCAL-data** heeft bijkomende beperkingen. Aangezien de databank bestaat uit de gecontroleerde gegevens van de belastingaangiften, is de manier waarop de data wordt opgeslagen onderhevig aan mogelijke wijzigingen in de fiscale wetgeving. Belastingcodes kunnen van jaar op jaar veranderen. Ten tweede kunnen fiscale gegevens sterk vertekend zijn door het hoge aantal nul-aangiften, o.a. door personen die leven van de inkomsten van andere leden in het huishouden en personen die werken bij internationale instellingen (en niet belastbaar zijn in België)³. Ten derde zijn er ook enkele technische beperkingen aan de IPCAL-databank. Een eerste voorbeeld is dat het niet mogelijk is om per afzonderlijk inkomenscomponent de te betalen of terug te krijgen belastingen te bekijken. Een tweede voorbeeld is dat de bedrijfsvoorheffing voor verschillende inkomenscomponenten gebundeld worden in een code, waardoor het niet mogelijk is om de afzonderlijke componenten te gebruiken.

3. Naar een administratief concept

De vertaalslag van het armoederisico gemeten op basis van de EU-SILC enquête naar de administratieve databanken is dus niet eenvoudig. In dit rapport proberen we een equivalent beschikbaar gezinsinkomen te construeren op basis van de administratieve gegevensbanken. Daarvoor moeten we de bruto en netto belastbare inkomensconcepten herrekenen naar een netto beschikbaar concept. Dit netto beschikbaar inkomen kan gedefinieerd worden als de som van de bruto inkomenscomponenten op huishoudniveau, verminderd met de inkomstenbelasting en de sociale zekerheidsbijdragen. Het huishoudniveau betekent dat we alle inkomens van alle gezinsleden gedurende een jaar sommeren. In Hoofdstuk 3 bespreken we verder hoe we tot dit netto beschikbaar inkomen komen op basis van de administratieve gegevens.

Bovendien moeten we ook de inkomens van de gezinsleden op een correcte manier kunnen toewijzen aan de huishoudens. De afbakening van een huishouden verschilt echter binnen de databronnen.

In de EU-SILC wordt het huishouden gedefinieerd volgens de richtlijnen zoals opgesteld door Eurostat. Het huishouden bestaat uit een persoon die alleen woont of uit een groep van personen die samenwonen in een private woning en de uitgaven delen. Kortom, deze personen voorzien gemeenschappelijk in hun levensbehoeften (Statistics Belgium, 2018). Dit betekent dat personen die op tijdelijke basis niet in deze woning verblijven, ook worden meegerekend tot het huishouden. Denk daarbij aan jongeren die op kot gaan, of personen die tijdelijk gehospitaliseerd worden. Doordat het gaat om de feitelijke leefsituatie, zien we hier in feite een sociologische definitie van het huishouden.

In de IPCAL-dataset worden huishoudens afgebakend op basis van de belastingaangifte. Hier houdt men geen rekening met de verwantschapsrelatie tussen leden, maar gaat het om alle personen die vermeld worden in een belastingaangifte. Een "fiscaal huishouden" bestaat dus uit alle personen die in een belastingaangifte worden vermeld (maximaal 2: persoon A en persoon B). Het voordeel van deze afbakening is dat het ons meer vertelt of deze personen het inkomen delen wanneer ze een gezamenlijke belastingbrief indienen. Het nadeel is dat kinderen ten laste niet kunnen worden geïdentificeerd. Bepaalde kinderen die dit wel nog zijn, kunnen ten onrechte als fiscaal alleenstaanden worden geïdentificeerd. Denk daarbij aan jobstudenten. Een ander nadeel is dat de samenstelling van het huishouden niet noodzakelijk de feitelijke situatie weerspiegelt (wat de BE-SILC wel doet). Denk daarbij aan feitelijk samenwonenden.

³ Institut Bruxellois de Statistique et d'Analyse (2021), Évolution récente des revenus dans les quartiers bruxellois, Focus N°41

In het **DWH AM&SB** wordt een huishouden gedefinieerd op basis van de wettelijke hoofdverblijfplaats (domicilie) zoals deze officieel staat geregistreerd in het Rijksregister. Een persoon is lid van een huishouden als hij/zij gedomicilieerd zijn op hetzelfde adres. Met behulp van de relatiecodes kunnen we de gezinsleden toewijzen aan een referentiepersoon en worden de verwantschappen tussen de gezinsleden duidelijk. In het DWH AM&SB wordt het huishouden gedefinieerd op basis van de wettelijke verblijfplaats. Het nadeel van deze afbakening, net zoals dat van het fiscaal huishouden, is dat de samenstelling van het huishouden niet noodzakelijk de feitelijke situatie weerspiegelt (wat in de EU-SILC wel het geval is). Indien meerdere volwassen personen samenwonen op één adres impliceert dit niet dat het inkomen ook gedeeld wordt. Denk daarbij aan inwonende kinderen die niet langer ten laste zijn, of co-housing.

4. Databronnen

Voor deze studie werden twee gegevensaanvragen⁴ opgesteld bij het DWH AM&SB van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ).

De eerste gegevensaanvraag bevat een koppeling van gegevens uit het DWH AM&SB en het IPCAL-bestand van de FOD Financiën. Hierbij gaat het zowel om persoonlijke gegevens als belastbare en niet-belastbare inkomsten. Hiervoor werd een aselechte 1/3^e steekproef aangevraagd met gepseudonimiseerde gegevens van de huishoudens die gedomicilieerd zijn in een van de Brusselse gemeenten. Deze selectie vertrok vanuit de referentiepersoon van het huishouden, het gezinshoofd, om van daaruit de andere gezinsleden te selecteren. Om het huishouden te construeren vroegen we aanvullend voor iedere observatie de referentiepersoon op om een koppeling mogelijk te maken. Concreet gaat het om 391.645 individuen of 181.552 huishoudens. De geografische reikwijdte van deze gegevensaanvraag betreft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, en dit op 31 december 2016. Voor de fiscale gegevens uit het IPCAL-databestand gaat het om inkomensgegevens van 31 december 2016 (aanslagjaar 2017).

De tweede gegevensaanvraag bevat een koppeling van gegevens uit het DWH AM&SB en uit de European Union – Statistics on Income and Living Condition (EU-SILC). De EU-SILC is een representatieve enquête gecoördineerd door Eurostat maar uitgevoerd door Statbel voor België, met als doelstelling de inkomens en levensomstandigheden van Europese burgers en huishoudens te monitoren en te vergelijken. Concreet maken we gebruik van de EU-SILC-2017 (inkomens 2016) waar 2.601 individuen (of 1.076 huishoudens) uit Brussel aan deelnamen. In de EU-SILC hebben we de netto beschikbare inkomens van gezinnen, terwijl de administratieve data uit het DWH AM&SB gedetailleerde bruto belastbare inkomensgegevens bevat. Daarnaast gebruiken we deze koppeling om de representativiteit van de Belgische steekproef in de EU-SILC te evalueren en de nul-inkomens in het DWH AM&SB gedetailleerd te bekijken.

⁴ Voor de koppeling van KSZ- met IPCAL- gegevens gaat het om beraadslaging nr. 19/114 van 2 juli 2019 en nr. 19/025 van 3 september 2019 (en gewijzigd op 15 mei 2020) in het Informatieveiligheidscomité. Betreffende koppeling van KSZ- met EU-SILC- gegevens gaat het om beraadslaging nr. 19-116 van 2 juli 2019.

2 INDICATOREN OM INKOMENSARMOEDE IN KAART TE BRENGEN

2.1 BESTAANDE INDICATOREN

Het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad publiceert jaarlijks een Welzijnsbarometer waarin een reeks indicatoren over armoede zijn opgenomen. Dit rapport omvat cijfers over de ontwikkelingen op vlak van demografie, arbeidsmarkt, onderwijs, huisvesting en gezondheid in Brussel, maar ook een reeks cijfers die de inkomenssituatie van de Brusselaars in kaart moet brengen. Daarvoor wordt beroep gedaan op de EU-SILC en op administratieve gegevens. We schetsten in hoofdstuk 1 reeds dat het armoederisico zoals dat wordt berekend op basis van de EU-SILC, gezien de beperkte steekproef, niet ideaal is om de evolutie van de armoede in beeld te brengen, en evenmin om op een meer gedetailleerd niveau armoederisico's van relevante subgroepen in de samenleving te onderzoeken. In de jaarlijkse rapportage van het Observatorium wordt daarom ook beroep gedaan op indicatoren die gebaseerd zijn op de administratieve gegevensbanken.

Een eerste indicator is **het '(netto) belastbaar inkomen' op basis van de fiscale statistieken**. Het belastbaar inkomen is ongeschikt om het armoederisico in kaart te brengen, omdat een laag belastbaar inkomen niet noodzakelijk een lage levensstandaard weerspiegelt. Een typisch voorbeeld zijn de belastbare inkomsten uit zelfstandige arbeid die om fiscaaltechnische redenen laag worden gehouden. Bovendien zijn niet alle inkomsten belastbaar, en ontbreken de meeste gegevens over roerende en onroerende inkomsten. Daaruit volgt dat de interpretatie van de fiscale statistieken erg onderhevig is aan wijzigingen aan de fiscale wetgeving, waardoor het onmogelijk is om er betrouwbare evoluties over de levensstandaard uit af te leiden. In Hoofdstuk 3 gaan we verder in op deze kwestie.

Een tweede set van indicatoren die gebruikt worden om de levensomstandigheden van de inwoners van het BHG te beschrijven omvat het aandeel mensen met **inkomens uit de sociale zekerheid of de sociale bijstand**. De minimumbedragen van deze vervangingsinkomens liggen vaak onder de armoedegrens waardoor deze indicatoren een beeld schetsen van het aantal mensen dat met een beperkt inkomen moet leven. Desondanks zijn dergelijke indicatoren niet geschikt om armoede over de tijd heen te bekijken.

Een eerste voorbeeld is het aantal **leefloongerechtigden**. Het aantal leefloongerechtigden is dus sterk toegenomen in het Brussels Gewest (cf. Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel). Dit kan echter verklaard worden door verschillende factoren. De stijging kan het gevolg zijn van een toenemende kwetsbaarheid van bepaalde groepen, maar kan ook een reflectie zijn van de transfer van het aantal begunstigden van equivalent leefloon naar het 'gewoon' leefloon door federale maatregelen inzake asiel- en migratiebeleid. Ook beleidsaanpassingen op terreinen van de sociale zekerheid kunnen een effect hebben op het aantal mensen met recht op leefloon. Een verstrenging tot de toegang en behoud van de werkloosheids- en inschakelingsuitkeringen zal leiden tot een daling van het gemiddeld aantal uitkeringsgerechtigde werklozen maar kan ook een rechtstreekse impact hebben op andere vormen van vervangingsinkomens of bijstandsuitkeringen, bijvoorbeeld op het leefloon (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2018). Op basis van cijfers over het aantal mensen met een inkomen uit sociale bijstand kunnen bijgevolg geen uitspraken worden gedaan over de evolutie van armoede. Hetzelfde geldt mutatis mutandis voor alle indicatoren die inkomens uit de sociale zekerheid of de sociale bijstand bekijken als een geïsoleerd fenomeen. Deze aantallen en aandelen zijn sterk onderhevig aan beleidswijzigingen of aan de lokale uitvoering en toekenning. Bovendien schetsen deze indicatoren per definitie een partieel beeld van armoede, *in casu* de mensen met een laag inkomen uit arbeid blijven buiten beeld. Tot slot is het niet zo dat mensen die een uitkering ontvangen waarvan het bedrag van de uitkering onder de armoedegrens ligt, per definitie ook in armoede leven. Afhankelijk van het soort uitkeringen en

de toekenningsvoorwaarden, kunnen andere leden van het huishouden bijvoorbeeld een inkomen uit arbeid hebben of een uitkering, waardoor de optelsom van de individuele inkomsten op huishoudniveau boven de armoedegrens kan liggen.

Een tweede voorbeeld is het aantal rechthebbenden op een **verhoogde tegemoetkoming**. Personen met een laag inkomen kunnen met deze tegemoetkoming aanspraak maken op een verlaging van gezondheidszorgkosten, goedkopere consultaties, een maximumfactuur, en dergelijke. In 2018 hadden 331.725 of 27,7% van de Brusselse bevolking recht op deze tegemoetkoming. In 2008 waren dat er 17,2% (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel, 2019). Een stijging van gerechtigden kan aantonen dat meer mensen leven in financieel moeilijke omstandigheden, of dat het beleid beter in staat is om de mensen die recht hebben op verhoogde tegemoetkoming te bereiken. Er zijn bijvoorbeeld heel wat inspanningen geleverd om de automatische toekenning van de verhoogde tegemoetkoming uit te breiden, waardoor meer mensen krijgen waar ze recht op hebben (Lefevère, Goedeme, De Wilde, & Spiegeleer, 2019). Bovendien zijn de inkomensgrenzen waarmee bepaald wordt wie recht heeft op verhoogde tegemoetkoming relatief ruim, en gebaseerd op administratieve inkomensgegevens. Wie recht heeft op verhoogde tegemoetkoming leeft daarom niet per definitie met een equivalent gezinsinkomen onder de armoederisicodrempel. Ook hier valt een evolutie in de cijfers dus nauwelijks te interpreteren.

Kortom, een laag aantal gerechtigden op vervangings- of bijstandsinkomens, op sociale rechten op verhoogde tegemoetkoming, of met lage belastbare inkomens weerspiegelen dus niet dat er weinig personen in armoede leven, en ook de evolutie van deze indicatoren zijn geen accurate reflectie van het armoederisico. Bovendien stellen we vast dat, zoals eerder besproken in 1.2., er een blinde vlek is wanneer we naar deze groepen kijken. In administratieve data ontbreken er steeds personen met een onbekend statuut, zoals personen tewerkgesteld in Europese of internationale instellingen of personen die geen inkomen hebben dat geregistreerd wordt in de overheidsdatabanken, zoals dat bij dak- en thuislozen en mensen zonder papieren vaak het geval is. Uitsluitend kijken naar indicatoren die gebaseerd zijn op fiscale inkomsten of statuten binnen de sociale zekerheid zal dus leiden tot zowel type I en type II fouten (i.e. vals negatieven en vals positieven): we riskeren mensen die in armoede leven niet mee te tellen, en mensen die niet arm zijn toch als arm te identificeren. Bovendien leren de indicatoren op basis van fiscale gegevens of statuten binnen de sociale zekerheid, afzonderlijk beschouwd, ons weinig tot niets over de evolutie van armoede.

2.2 DE KENMERKEN VAN EEN GOEDE INDICATOR

Alvorens we in hoofdstuk 3 een indicator construeren die een netto beschikbaar inkomen weerspiegelt gebaseerd op de administratieve gegevensbronnen, focussen we in deze sectie op de essentiële kenmerken waaraan een armoede-indicator dan wel moet voldoen om de omvang en evolutie van inkomensarmoede correct te kunnen bestuderen. We focussen daarbij op vijf criteria die we overnemen van Atkinson et al. 2002, die in hun werk de totstandkoming van de zogenaamde Laken-indicatoren die nog steeds op Europees niveau worden gebruikt beschrijven.

Ten eerste moet een armoede-indicator de essentie van het probleem weergeven en een duidelijke, aanvaardbare en normatieve interpretatie hebben (Atkinson, Cantillon, Marlier, & Nolan, 2002). De indicatoren moeten dus niet alleen duidelijk te interpreteren, maar moeten ook normatief zijn: er moet een consensus zijn over het feit dat een beweging in een zekere richting van een indicator een verbetering of een verslechtering is inzake armoede. Bij, bijvoorbeeld, indicatoren op basis van het aantal leefloongerechtigden bepaalt de overheid de voorwaarden voor het recht op een uitkering uit de sociale bijstand. Hetzelfde zien we bijvoorbeeld bij het aantal gerechtigden op de verhoogde tegemoetkoming omdat we niet zeker kunnen zijn dat een daling noodzakelijk een verbetering weergeeft op vlak van

armoede. Bij een indicator die het armoederisico meet op basis van het netto beschikbare gezinsinkomen is de interpretatie wel eenduidig: een afname van het aandeel mensen met een gezinsinkomen onder de armoedegrens betekent altijd dat er minder mensen met een te laag inkomen moeten rondkomen.

Ten tweede moet een armoede-indicator robuust en statistisch gevalideerd zijn (Atkinson et al., 2002). Met andere woorden, de indicator moet goed meetbaar zijn en de gebruikte data moeten statistisch betrouwbaar zijn. Wanneer men met survey data werkt, moet men er zeker van zijn dat de enquête zo is ontworpen dat vertekening of fouten door non-respons, onduidelijke vraagstelling of definities vermeden worden. Elke indicator zal afwijkingen of storingen vertonen, maar deze mogen niet systematisch zijn. De indicatoren moeten ook betrouwbaar zijn over de tijd, en mogen niet onderhevig zijn aan tijdelijke fluctuaties. Het moet vermeden worden dat de indicator onderhevig is aan bijvoorbeeld seizoensgebonden veranderingen of economische cycli. Omdat de administratieve indicatoren afhangen van een beleidsmatige definitie zijn deze niet robuust over de tijd heen.

Ten derde moet een indicator een succesvolle wijziging in het sociaal beleid weerspiegelen, maar mag niet tot manipulatie aanzetten (Atkinson et al., 2002). Een beleidswijziging die inspeelt op de inkomens van mensen moet ook gereflecteerd kunnen worden in de indicator; als een echte verbetering van de inkomens van mensen in armoede geen verbetering in de armoede-indicator teweegbrengt, dan is het geen goede beleidsindicator. Een indicator mag echter niet gevoelig zijn aan beleidsingrepen die niet tot een ware verbetering van de inkomenssituatie van mensen leidt. De toegang tot het leefloon strenger maken zal een daling van het aandeel leefloongerechtigden met zich meebrengen, maar zal niet leiden tot een verbetering in de levensomstandigheden van deze mensen.

Ten vierde moet een indicator op een eenduidige manier vergelijkbaar zijn (Atkinson et al., 2002). Zowel tussen verschillende regio's en in de tijd, als tussen verschillende soorten huishoudens.. Zoals eerder vermeld, kan je een gezinsinkomen voor een alleenstaande niet zomaar vergelijken met dat van een gezin met drie kinderen. Daarom wordt een indicator over het netto beschikbaar jaarlijks huishoudinkomen best gestandaardiseerd om het onderling vergelijkbaar te maken, meestal door de internationaal gangbare gemodificeerde OESO-schaal.

De laatste twee principes zijn dat de indicator zo actueel mogelijk moet zijn en op regelmatige basis herzien kan worden, en dat het construeren en berekenen van de indicator met weinig beleidsinspanning mogelijk moet zijn. Overheden moeten over de nodige data beschikken, of die kunnen verzamelen, om op regelmatige basis een update van de indicatoren te produceren, zonder dat dit mag afhangen van de politieke en budgettaire wil van het moment.

In de volgende secties gaan we na of het mogelijk is om een indicator te produceren die aan de vier eerste principes voldoet, en of het daarbij mogelijk is om ook de twee laatste principes waar te maken. In onze conclusie in hoofdstuk 5 komen we daarop terug.

3 ONTWIKKELEN VAN INDICATOR VAN EEN NETTO BESCHIKBAAR GEZINSINKOMEN OP BASIS VAN ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

In dit hoofdstuk onderzoeken we of het mogelijk is om een netto beschikbaar gezinsinkomen te construeren op basis van administratieve gegevensbanken. We presenteren twee methodes die gebaseerd zijn op combinaties van IPCAL en de gegevens uit het DWH AM&SB, we gaan na wat hun voor- en nadelen zijn, en hoe ze zich verhouden tot de resultaten die we bekomen op basis van de EU-SILC. We onderzoeken welke methode het meest accuraat de netto beschikbare gezinsinkomens meet, waarbij zo weinig mogelijk assumpties gelden en die op een transparante manier gerepliceerd kan worden om de evoluties over de tijd heen voor het BHG te bepalen. We gebruiken eveneens een gegevenskoppeling tussen EU-SILC en het DWH AM&SB om een aantal bijkomende analyses te doen, zoals de representativiteit van de EU-SILC voor specifieke gezinstypes en een decompositie van de nul-inkomens in de administratieve gegevensbanken.

Dit hoofdstuk is als volgt opgebouwd. Eerst bespreken we kort het inkomensconcept van de EU-SILC. Daarna presenteren we twee methodes om tot een administratief inkomensconcept te komen op basis van de twee administratieve databronnen IPCAL en het DWH AM&SB. In de daaropvolgende sectie tonen we de empirische resultaten van onze oefening, waarbij we telkens de inkomensschattingen vergelijken met de schattingen op basis van EU-SILC. We sluiten het hoofdstuk af met een aantal bijkomende analyses, waarbij we de verschillen tussen de verschillende inkomensconcepten zo goed mogelijk proberen te begrijpen.

3.1 HET NETTO BESCHIKBAAR INKOMEN IN DE EU-SILC

Zoals eerder beschreven wordt het armoederisico bepaald op basis van het netto beschikbaar huishoudinkomen dat nadien equivalent wordt gemaakt. In de EU-SILC is dit variabele HY020 voor het totaal netto beschikbaar huishoudinkomen en HX090 voor het equivalent netto beschikbaar huishoudinkomen. De variabele HY020 wordt als volgt berekend: het is de som van de persoonlijke bruto inkomens van alle personen in het huishouden, aangevuld met de bruto inkomenscomponenten op gezinsniveau, verminderd met de vermogensbelastingen, de periodieke overdrachten tussen huishoudens, de inkomstenbelasting en de sociale zekerheidsbijdragen.

In wat volgt gaan we na of het mogelijk is om een netto beschikbaar gezinsinkomen te construeren op basis van (de combinatie van) twee administratieve gegevensbronnen. De administratieve gegevensbronnen bevatten niet alle informatie die nodig is om het EU-SILC concept van het netto beschikbaar inkomen na te bootsen. In sectie 3.4 tonen we de implicaties hiervan voor het administratieve inkomensconcept dat we construeren. Alle inkomensgegevens die we verderop bespreken hebben betrekking op het inkomensjaar 2016, zowel de inkomens gebaseerd op EU-SILC als de inkomens gebaseerd op de administratieve gegevensbronnen.

3.2 METHODE 1: INKOMEN OP BASIS VAN KOPPELING IPCAL EN DWH AM&SB

Voor de eerste methode maken we gebruik van de koppeling tussen inkomensgegevens uit de IPCAL-data en uit het DWH AM&SB voor de steekproef van het BHG. Hierbij geven we prioriteit aan de gegevens uit de personenbelasting. Dit wil zeggen dat wanneer inkomens zowel in IPCAL als in het DWH AM&SB worden geregistreerd, de gegevens uit de IPCAL-databank worden gebruikt. In de IPCAL-data beschikken we namelijk over meer gedetailleerde inkomensgegevens: het netto belastbaar inkomen, informatie omtrent te betalen of te ontvangen belastingen en de bedrijfsvoorheffing. Enkel de niet-belaste inkomenscomponenten worden dus ontleend uit het DWH AM&SB. Het beschikbaar huishoudinkomen wordt als volgt geconstrueerd:

<p style="text-align: center;"> Netto belastbaar inkomen IPCAL - bedrijfsvoorheffing -/+ eindafrekening belastingen IPCAL + niet-belaste inkomens DWH AM&SB </p>
--

Bedragen worden geleverd in klassen van €50 waarvan we het klassenmidden gebruiken in onze berekening. We starten door het gezamenlijk belastbaar inkomen en het afzonderlijk belastbaar inkomen per belastingplichtige op te tellen. Van dit fiscaal inkomen wordt vervolgens per belastingplichtige de bedrijfsvoorheffing afgetrokken. Op basis van de eindafrekening, tellen we het bedrag van de terug te krijgen belastingen op of trekken we het bedrag van de te betalen belastingen af. Indien het gaat over een gezamenlijke belastingaangifte, wordt de eindafrekening enkel toegepast op het fiscaal inkomen van een belastingplichtige (*in casu* de belastingplichtige die kolom A invult, de man of de oudste persoon op de gezamenlijke aangifte⁵). De eindafrekening is namelijk berekend op basis van het totale fiscale inkomen van de twee belastingplichtigen (kolommen A en B) samen.

Een belangrijke opmerking bij deze berekening is dat we starten we vanuit het **netto belastbaar inkomen** uit IPCAL⁶ om het beschikbaar inkomen te bepalen. Deze fiscale codes zijn, in tegenstelling tot de bruto belastbare IPCAL-codes, relatief stabiel wat de recurrente (e.g. jaarlijkse) replicatie sterk vereenvoudigt. Het feit dat we in deze methode voor de belastbare inkomens vertrekken van het netto belastbaar inkomen (omwille van de stabiele IPCAL-codes) heeft echter belangrijke implicaties. We illustreren het verschil tussen het bruto belastbaar en het netto belastbaar inkomen, alsook de verhouding tot het beschikbaar (netto) inkomen, in Tabel 1.

Tabel 1 Van bruto naar netto beschikbaar inkomen

Bruto inkomen

- Sociale zekerheidsbijdragen

Bruto belastbaar inkomen

- Aftrekbare bestedingen (i.e. beroepskosten, verliezen, etc.)
- Toekenning huwelijksquotiënt en gedeelte meewerkende echtgenoot

Netto belastbaar inkomen

- Bedrijfsvoorheffing
- Eindafrekening belastingen

Netto beschikbaar inkomen

Het verschil tussen netto belastbaar en bruto belastbaar wordt bepaald door de aftrekbare bestedingen en de toekenning van het huwelijksquotiënt en het gedeelte van de meewerkende echtgenoot. We vertrekken dus vanuit een inkomen dat rekening houdt met de aftrekbare bestedingen. De aftrekbare

⁵ Voor meer informatie, zie: <https://financien.belgium.be/nl/particulieren/belastingaangifte>

⁶ Het netto belastbaar inkomen verwijst naar het inkomen na aftrek van: de sociale zekerheidsbijdragen; aftrek van de werkelijke of forfaitaire beroepskosten; vrijstellingen van economische aard (het gaat hier o.a. over fiscale maatregelen ter bevordering van investeringen en/of tewerkstelling); verrekening van de verliezen; toekenning van het gedeelte "meewerkende echtgenoot" en van het huwelijksquotiënt; compensatie van verliezen tussen echtgenoten (zie Fiscaal Memento, 2016, p. 34). Concreet gaat het om de fiscale codes A/B7555 (totaal gezamenlijk belastbaar inkomen van persoon A en B) en A/B7557 (totaal afzonderlijke belastbare inkomens van persoon A en B).

bestedingen en toekenning van het huwelijksquotiënt hebben als doel om de belastbare grondslag te verlagen. Het resultaat is dat het netto beschikbaar inkomen berekend op basis van het netto belastbaar inkomen lager zijn dan een beschikbaar inkomen berekend op basis van het bruto belastbaar inkomen.

Voor de niet-belastbare inkomsten gebruiken we de bruto belastbare bedragen in klassen van €50, aangeleverd door het DWH AM&SB. Hierbij gaat het over de kinderbijslagen van FAMIFED (het Federaal Agentschap voor de Kinderbijslag), de sociale bijstandsuitkeringen of het (equivalent) leefloon van de Programmatorische Overheidsdienst Maatschappelijke Integratie (POD MI), de Integratie Tegemoetkoming (IT), Inkomensvervangende Tegemoetkoming (IVT) en Tegemoetkoming Hulp aan Bejaarden (THAB) van de Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid (FOD SZ), de Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO) en Gewaarborgd Inkomen voor Bejaarden (GIB) van de Rijksdienst voor Pensioenen of de Federale Pensioendienst, de uitkering hulp van derden van het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (RIZIV), en de Hulp van Derden van het Fonds voor arbeidsongevallen (FAO, nu FEDRIS). Hierbij dienen eerst enkele niet-belastbare inkomenscomponenten te worden afgezonderd van het totale bedrag. Het bruto belastbaar inkomen afkomstig vanuit de Federale Pensioendienst bevat namelijk ook belastbare inkomenscomponenten die reeds in de IPCAL gegevens zijn meegeteld. We selecteren daarom enkel IGO en GIB uit de gegevens van de Federale Pensioendienst⁷. Hetzelfde doen we voor de inkomsten uit Hulp van Derden die vervat zitten in de inkomens aangeleverd door het RIZIV en FAO⁸.

Het huishouden wordt vervolgens gereconstrueerd op basis van de referentiepersoon volgens het DWH AM&SB. Iedereen met dezelfde referentiepersoon wordt toegekend aan hetzelfde huishouden. Per huishouden worden tenslotte alle fiscale inkomsten en de niet-belastbare inkomsten opgeteld om te komen tot een netto beschikbaar huishoudinkomen.

3.3 METHODE 2: INKOMEN UITSLUITEND OP BASIS VAN DWH AM&SB

In de tweede methode verkennen we de mogelijkheid om indicatoren voor het beschikbaar huishoudinkomen volledig te construeren op basis van inkomensgegevens uit het DWH AM&SB. De rationale is dat een data-aanvraag waarbij alle informatie aangevraagd wordt bij één instantie eenvoudiger is, en dus makkelijker te repliceren. Op basis van deze gegevens simuleren we eveneens een netto beschikbaar inkomen. De inkomens uit het DWH AM&SB zijn de **bruto belastbare jaarinkomens** in klassen van €50. Dit is het bruto inkomen verminderd met de sociale zekerheidsbijdragen. De aftrekbare bestedingen zijn hierbij, in tegenstelling tot het netto belastbaar inkomen, dus nog niet in rekening genomen. Initieel zal het inkomen dus hoger liggen op basis van methode 2 dan op basis van methode 1. In tegenstelling tot IPCAL, beschikken we in het DWH AM&SB niet over belastinggegevens omtrent de eindafrekening en bedrijfsvoorheffing. We simuleren daarom de bedrijfsvoorheffing aan de hand van de gegevens uit het DWH AM&SB om de belastingen te schatten. Voor zelfstandigen beschikken we over de netto belastbare bedragen (zie verder).

We beschikken over volgende inkomens:

1. Bruto belastbaar inkomen werknemers (RSZ en RSZPPO)
2. Bruto belastbaar inkomen pensioenen (RVP/FPD)
3. Netto belastbaar inkomen zelfstandigen (RSVZ)

⁷ Op basis van variabele *soort_pensioen_volledig* (code 8 en code 19).

⁸ Op basis van variabele *Betalingscode* (Hulp van derden: 1 op positie 2 en T op positie 3). Vanaf refertejaar 2016 wordt deze variabele hervormd naar Code2 (AllowanceType = code 1).

4. Ziekte- en invaliditeitsuitkering (RIZIV)
5. Werkloosheidsuitkering (RVA)
6. Uitkeringen FAMIFED
7. Leefloon en equivalent leefloon (POD MI)
8. IT, IVT en THAB (FOD SZ)
9. IGO/GIB (Federale Pensioendienst)
10. Hulp van Derden (RIZIV/FAO)

Het beschikbaar huishoudinkomen wordt als volgt geconstrueerd:

Bruto belastbaar inkomen DWH AM&SB - gesimuleerde bedrijfsvoorheffing + niet-belaste inkomens DWH AM&SB

Bij het simuleren van de bedrijfsvoorheffing maken we gebruik van de maandinkomens (bruto belastbaar jaarinkomen gedeeld door 12) om de belastingschalen zoals bepaald door de FOD Financiën⁹ toe te passen. De berekeningsbasis voor deze schaal is voor loontrekkenden echter het bruto belastbaar inkomen verminderd met de beroepskosten. Informatie over de beroepskosten zijn niet aanwezig in het DWH AM&SB en dienen dus eveneens te worden gesimuleerd.

Bij de belastingaangifte kan men opteren om de werkelijke beroepskost aan te geven of om te kiezen voor een forfaitaire beroepskost. We beschikken echter niet over gegevens van de werkelijke beroepskosten dus simuleren we voor onze hele steekproef de forfaitaire beroepskost afhankelijk van het individuele bruto belastbaar jaarinkomen uit arbeid (zie Tabel 2 voor inkomensgrenzen en percentages voor werknemers). Deze forfaitaire beroepskosten worden in mindering gebracht van het bruto belastbaar jaarinkomen voor loontrekkenden¹⁰. Dit inkomen wordt gebruikt voor het bepalen en simuleren van de bedrijfsvoorheffing voor loontrekkenden. De aftrek van beroepskosten zijn dus enkel van belang voor het bepalen van de bedrijfsvoorheffing. Deze bedrijfsvoorheffing wordt in mindering gebracht van het bruto belastbaar maandinkomen zonder aftrek van de beroepskost.

Tabel 2 Forfaitaire beroepskosten in euro voor werknemers. Inkomensjaar 2016.

Berekeningsbasis		Beroepskosten	
Minimum bruto belastbaar inkomen	Maximum bruto belastbaar inkomen (inclusief)	% toegepast op inkomensgrens	Af te trekken cumulatief maximum bedrag
0.00	8450.00	30.0%	2535.00
8450.00	19960.00	11.0%	3801.11
19960.00	34590.00	3.0%	4240.00
34590.00	max	0.0%	4240.00

Bron: Sleutelformule vanaf 01/01/2016 (p. 6)

⁹ Voor meer informatie, zie:

https://financien.belgium.be/nl/ondernemingen/personeel_en_loon/bedrijfsvoorheffing/berekening

¹⁰ Som van loon_BB_RSZ en loon_BB_RSZPPO uit DWH AM&SB.

Voor het toewijzen van de gepaste schalen¹¹ voor de simulatie van de bedrijfsvoorheffing, maken we gebruik van de LIPRO-classificatie¹² van huishoudens en de individuele info over beroepsinkomsten. De bruto belastbare inkomsten voor werknemers en bruto belastbare inkomsten van pensioenen worden tenslotte verminderd met deze gesimuleerde bedrijfsvoorheffing.

In tegenstelling tot de andere (bruto belastbare) inkomensvariabelen in het DWH AM&SB, wordt het beschikbaar inkomen voor zelfstandigen op een andere manier geconstrueerd omdat we geconfronteerd worden met enkele gegevensbeperkingen. Zo is het inkomen van zelfstandigen **het netto belastbaar jaarinkomen**. Dit is het bruto inkomen uit zelfstandige arbeid verminderd met de beroepskosten en sociale bijdragen. Omdat we bovendien zelfstandigen en zelfstandige bedrijfsleiders niet van elkaar kunnen onderscheiden in het DWH AM&SB, gebruiken we voor alle zelfstandigen het netto belastbaar inkomen en maken we geen gebruik van de schalen van de bedrijfsvoorheffing voor zelfstandige bedrijfsleiders.¹³ Dit heeft tot gevolg dat we voor zelfstandigen geen rekening houden met de gesimuleerde belastingen om tot een netto inkomen te komen.

We passen vervolgens de bedrijfsvoorheffing toe op de vervangingsinkomens. De bedrijfsvoorheffing voor vervangingsinkomen is een vast percentage. Voor ziekte- en invaliditeitsuitkeringen bedraagt dit 11.11%. Voor werkloosheidsuitkeringen 10.09%.

De individuele netto beschikbare inkomsten worden per persoon opgeteld, samen met de niet-belastbare inkomenscomponenten uit de administratieve gegevens. Hierbij gaat het over (equivalent) leefloon, uitkeringen FAMIFED, Hulp van Derden en IGO/GIB

3.4 EMPIRISCHE RESULTATEN

We maken de vergelijking tussen het geconstrueerde beschikbaar huishoudinkomen op basis van (1) de combinatie IPCAL en DWH AM&SB; (2) het DWH AM&SB alleen; en (3) de EU-SILC. Het inkomensconcept zoals gebruikt voor de constructie van het beschikbaar huishoudinkomen in de EU-SILC (variabele HY020) wijkt echter af van het inkomensconcept volgens IPCAL en het DWH AM&SB. Om de huishoudinkomens op basis van administratieve gegevens te vergelijken met het huishoudinkomen in EU-SILC, verminderen we variabele HY020 met de inkomsten waarover geen (volledige) administratieve data beschikbaar zijn. Hierbij gaat het over onderwijstoelagen (PY140), huisvestingstoelagen (HY070), renten, dividenden en winsten uit kapitaalbreng (HY090), zelfstandige inkomsten (PY050)¹⁴ en verhuur en verpachting van gronden of gebouwen (HY040). Het is dus belangrijk om in het achterhoofd te houden dat op basis van de huidige stand van zaken, het inkomensconcept dat gebruikt wordt in EU-SILC om onder meer armoederisico's te berekenen niet gereconstrueerd kan worden op basis van administratieve gegevens.

¹¹ Schaal 1: deze schaal is van toepassing ofwel wanneer de verkrijger van de inkomsten een alleenstaande is; ofwel wanneer de echtgenoot van de verkrijger van de inkomsten eveneens persoonlijke beroepsinkomsten heeft. Schaal 2: deze schaal is van toepassing wanneer de echtgenoot van de verkrijger van de inkomsten geen persoonlijke beroepsinkomsten heeft.

¹² Deze LIPRO-classificatie is een manier om huishoudens te omschrijven en te klasseren. Er worden daarbij zeven types van private huishoudens onderscheiden: eenpersoonshuishoudens, (on)gehuwde paren zonder thuiswonend kind, (on)gehuwde paren met thuiswonend kind, niet-gehuwd samenwonende paren met of zonder inwonend kind, eenoudergezinnen en andere (Lodewijckx & Deboosere, 2008).

¹³ Zelfstandige natuurlijke personen betalen geen bedrijfsvoorheffing (zie Fiscaal Memento, 2016, p. 159 e.v.).

¹⁴ Het inkomen van zelfstandige zoals aangegeven in de administratieve data is vaak lager dan de werkelijke inkomsten (De Schrijver, 2020).

In Tabel 3 wordt de vergelijking gemaakt tussen het netto beschikbaar inkomen op basis van EU-SILC, zowel de originele variabele HY020 als de variabele HY020 verminderd met de ontbrekende inkomenscomponenten, en het netto beschikbaar inkomen op basis van de twee methoden zoals we die hierboven hebben beschreven.

Tabel 3 Gemiddelde en mediaan voor de beschikbare huishoudinkomens (n = 391 645 individuen; n = 2616 individuen in EU-SILC voor het BHG)

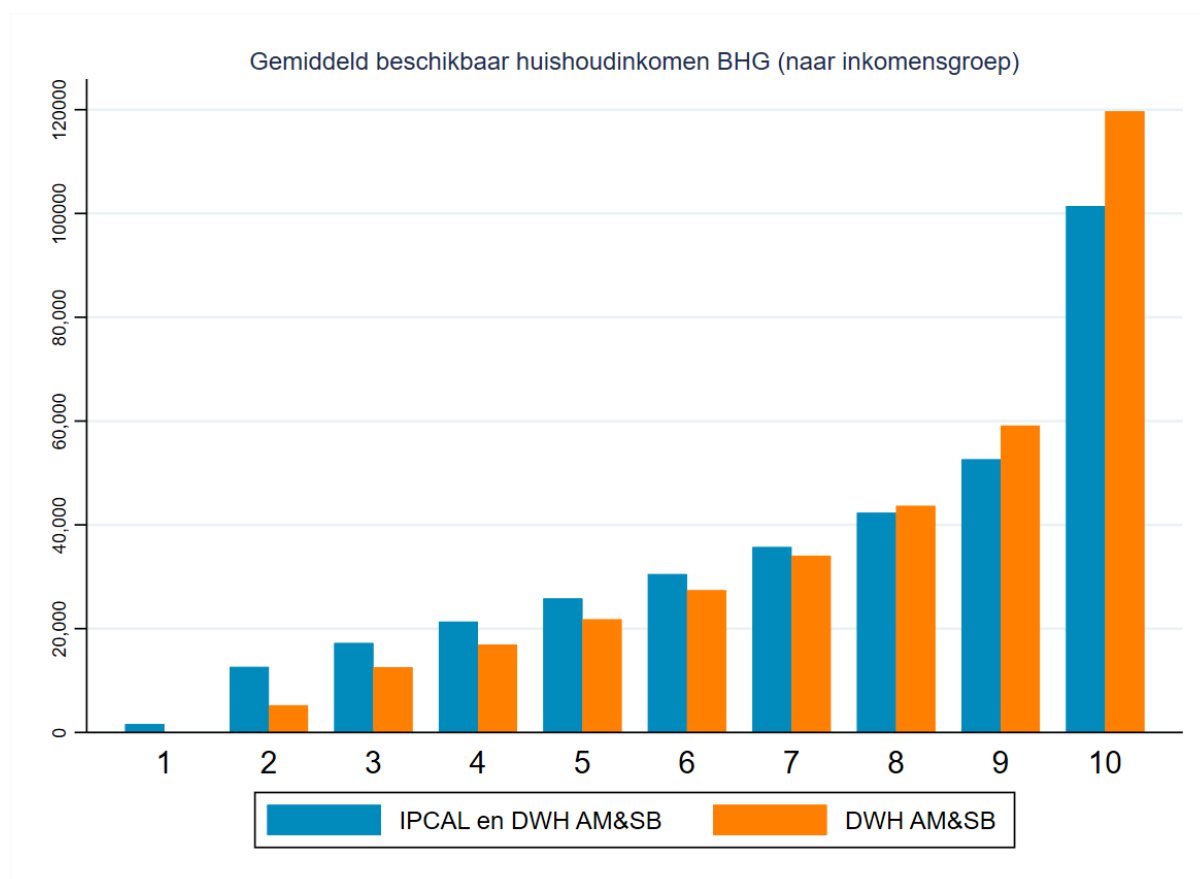
Inkomensconcept	Gemiddelde	Mediaan
EU-SILC: HY020	€39 758.01	€31 663.00
EU-SILC: HY020 minus ontbrekende inkomenscomponenten ^a	€34 978.33	€28 429.43
Methode 1: IPCAL plus DWH AM&SB	€34 117.84	€28 125.00
Methode 2: DWH AM&SB	€34 038.43	€24 513.90

^a Het gaat om onderwijsstoelagen (PY140), huisvestingstoelagen (HY070), renten, dividenden en winsten uit kapitaalbreng (HY090), zelfstandige inkomsten (PY050), en verhuur en verpachting van gronden of gebouwen (HY040).

De resultaten tonen dat het gemiddelde en het mediane inkomen hoger worden geschat op basis van EU-SILC dan op basis van de administratieve gegevens. Dit ligt in de lijn van de verwachtingen omdat het beschikbare huishoudinkomen op basis van EU-SILC meer inkomenscomponenten omvat. Wanneer we die ontbrekende inkomenscomponenten aftrekken van de variabele HY020 liggen de schattingen veel dichter bij elkaar. Met name de schatting van het beschikbaar huishoudinkomen op basis van methode 1 (IPCAL plus DWH AM&SB) sluit nauw aan bij de resultaten op basis van EU-SILC. Op basis van methode 1 schatten we een gemiddeld netto beschikbaar inkomen van €34 117.84, op basis van EU-SILC ligt dat iets hoger op €34 978.33. Een verschil van €860.49 op jaarbasis. Op maandbasis betekent dat een afwijking van €71.71. Ook de mediane inkomens liggen dicht bij elkaar. Het gemiddelde beschikbaar huishoudinkomen dat berekend wordt op basis van methode 2 (louter DWH AM&SB) ligt ook dicht bij de schattingen op basis van methode 1 en EU-SILC met €34 038.43, maar het mediane inkomen wijkt sterk af. Dat wil zeggen dat de spreiding van de inkomens op basis van methode 2 sterker afwijkt van zowel de IPCAL-DWH methode als van het EU-SILC inkomensconcept.

Om dat beter in beeld te brengen, bekijken we in Figuur 1 en Tabel 4 het gemiddeld beschikbaar huishoudinkomen voor de inkomens op basis van methode 1 en methode 2, naar inkomensgroepen. We verdelen de Brusselse bevolking in tien gelijke groepen, gebaseerd op het beschikbaar huishoudinkomen. Elke groep (deciel) omvat 10% van de Brusselse bevolking. Het beschikbaar huishoudinkomen op basis van alleen het DWH AM&SB (methode 2) wijkt vooral af aan de top van de inkomensverdeling (het hoogste deciel), maar ook bij de lagere inkomensgroepen is de afwijking groter dan in het midden van de verdeling.

Figuur 1 Gemiddeld beschikbaar huishoudinkomen naar inkomensdecielen (n = 391 645 individuen)

Tabel 4 Beschikbaar huishoudinkomen naar inkomensdecielen (n= 391 645 individuen)

Inkomens-groep	Beschikbaar huishoudinkomen IPCAL & DWH AM&SB (methode 1)	Beschikbaar huishoudinkomen DWH AM&SB (methode 2)
1	€1617.132	€0
2	€12 623.78	€5240.431
3	€17 232.2	€12 583.82
4	€21 362.26	€16 958.59
5	€25.821,24	€21 795.23
6	€30 509.42	€27 399.49
7	€35 728.40	€34 066.22
8	€42 339.93	€43 664.32
9	€52 622.16	€59 133.56
10	€101 438.4	€119 667.70

Om gezinnen van verschillende grootte correct met elkaar te vergelijken moeten we een equivalentieschaal toepassen op de geschatte inkomens (zie Hoofdstuk 1). In Tabel 5 tonen we opnieuw de vergelijking tussen de inkomensconcepten gebaseerd op de EU-SILC en onze geschatte inkomens op basis van administratieve gegevens, telkens met de equivalentieschaal toegepast. Het patroon blijft gelijkaardig. De inkomens op basis van EU-SILC liggen wat hoger dan op basis van de administratieve gegevens, al sluit ook nu het inkomensconcept op basis van IPCAL en DWH AM&SB het dichtste aan bij de inkomens die we afleiden uit EU-SILC. De mediane inkomens liggen dicht bij elkaar, het verschil in de gemiddelde inkomens is nu iets groter geworden (€1469.75 op jaarbasis, €122.48 op maandbasis). Een correctie toepassen voor

gezinsgrootte zorgt dus voor een grotere afwijking, dat wil zeggen dat de gezinsgrootte en -vormen zoals die geregistreerd worden in de administratieve databanken afwijken van de gezinsgrootte en -vormen in de EU-SILC. In sectie 3.5.3 gaan we verder in op het aandeel van verschillende types van huishoudens in de verschillende databronnen. De spreiding van de inkomens op basis van methode 2 (louter DWH AM&SB) wijkt opnieuw sterker af dan bij de andere inkomensconcepten.

Tabel 5 Equivalent beschikbare huishoudinkomens (n = 391 645 individuen; n = 2619 individuen in EU-SILC voor het BHG).

Inkomensconcept	Gemiddelde	Mediaan
Equivalent HY020	€22 138.63	€17 506.34
Equivalent HY020 minus ontbrekende inkomenscomponenten ^a	€19 518.56	€15 392.09
Methode 1: equivalent beschikbaar huishoudinkomen IPCAL & DWH	€18 048.81	€15 083.33
Methode 2: equivalent beschikbaar huishoudinkomen DWH	€18 517.20	€13 875.00

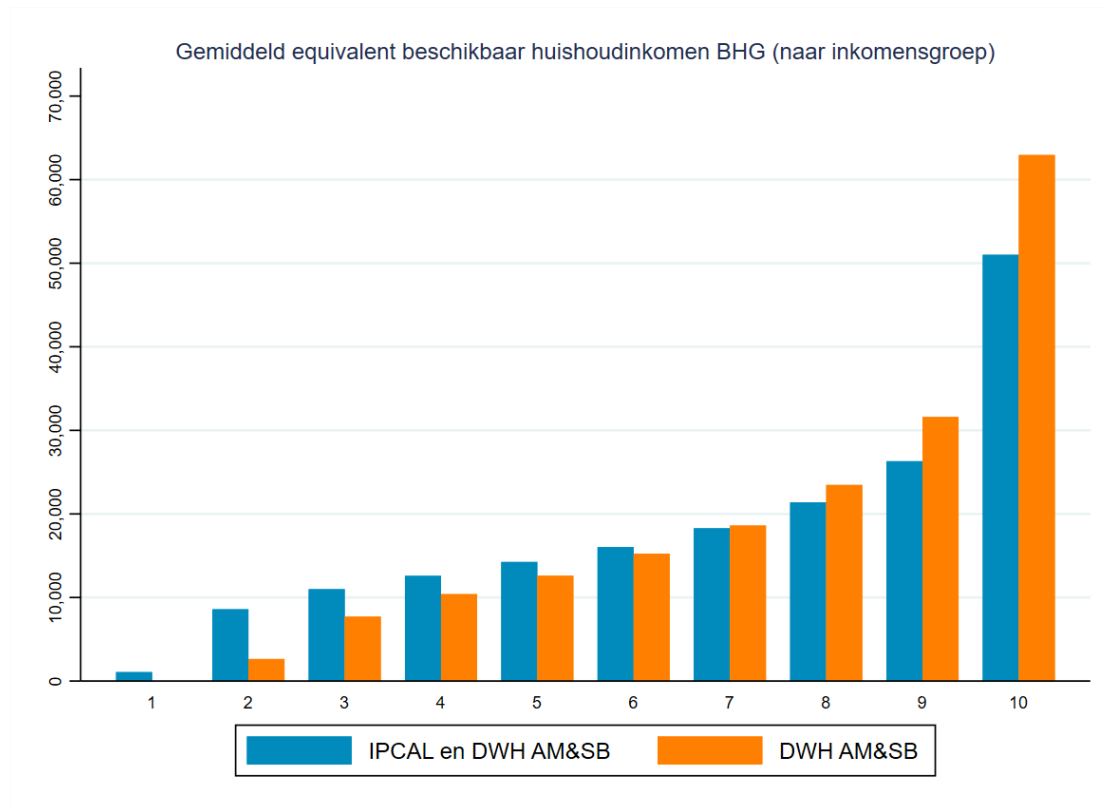
^a Het gaat om onderwijstoelagen (PY140), huisvestingstoelagen (HY070), renten, dividenden en winsten uit kapitaalbreng (HY090), zelfstandige inkomsten (PY050), en verhuur en verpachting van gronden of gebouwen (HY040).

Tabel 6 en Figuur 2 tonen opnieuw de verdeling naar inkomensdecielen. Het equivalent beschikbaar huishoudinkomen op basis van methode 2 ligt opnieuw lager dan het inkomen op basis van fiscale gegevens voor de lagere inkomensgroepen. Voor de hogere inkomensgroepen ligt het steeds hoger.

Tabel 6 Equivalent beschikbaar huishoudinkomen naar inkomensgroep (n = 391 645 individuen)

Inkomens-groep	Equivalent beschikbaar huishoudinkomen IPCAL & DWH (methode 1)	Equivalent beschikbaar huishoudinkomen DWH (methode 2)
1	€1073.01	€0
2	€8591.38	€2641.166
3	€10 993.76	€7701.728
4	€12 588.21	€10 399.87
5	€14 248.76	€12 601.90
6	€16 032.72	€15 236.49
7	€18 278.61	€18 605.96
8	€21 382.11	€23 467.47
9	€26 304.13	€31 596.63
10	€51 010	€62 947.22

Figuur 2 Equivalent beschikbaar huishoudinkomen naar inkomensgroep (n = 391 645)

3.5 SENSITIVITEITSANALYSES

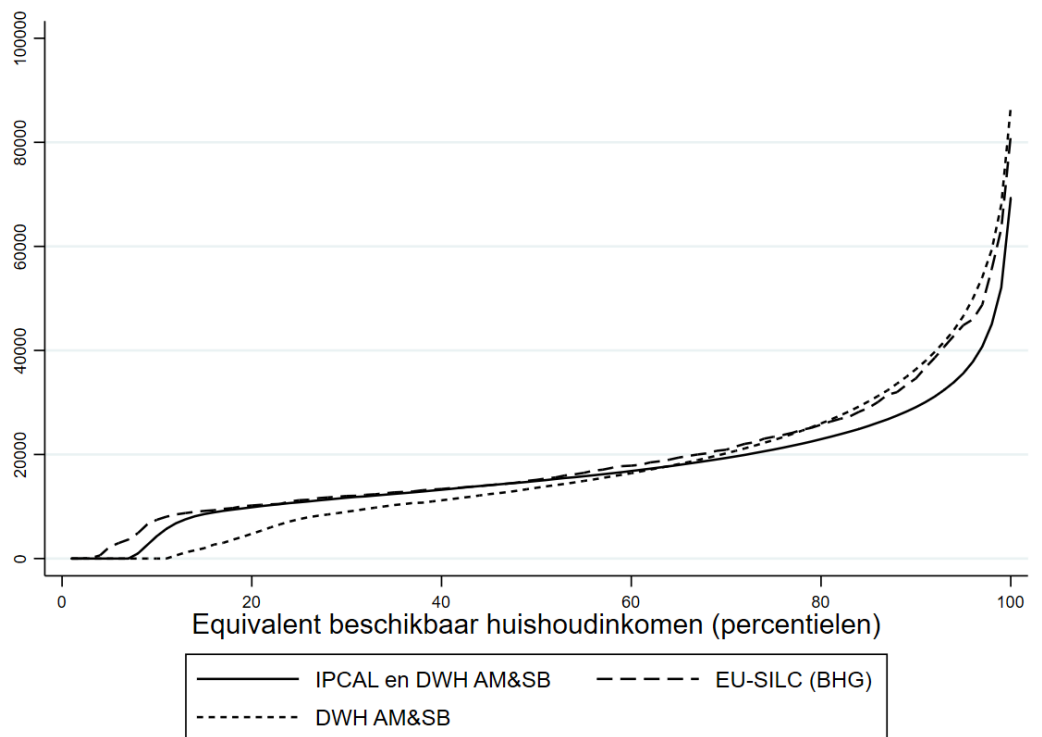
3.5.1 De nul-inkomens

Een opvallend verschil tussen de inkomens op basis van EU-SILC en de inkomens op basis van de administratieve gegevens vinden we onderaan de inkomensverdeling. Figuur 3 toont de inkomensverdeling van de equivalent beschikbaar huishoudinkomens naar percentielen (100 groepen van gelijke grootte, geordend naar het inkomensniveau), op basis van EU-SILC en de twee methodes. Twee zaken vallen op. Ten eerste zien we dat de topinkomens gebaseerd op methode 2 (louter DWH AM&SB) nauwer aansluiten bij de EU-SILC, en het verschil op basis van methode 1 (IPCAL plus DWH AM&SB) groter is. Ten tweede zien we een omgekeerd patroon aan de onderkant van de verdeling: methode 1 sluit dichterbij EU-SILC dan methode 2. Wat in het bijzonder opvalt is het grote aandeel nul-inkomens in de DWH AM&SB methode en in mindere mate in de IPCAL plus DWH AM&SB methode. Er zijn dus veel meer mensen die we op basis van de administratieve gegevens geen inkomen kunnen toewijzen, terwijl dat niet het geval is in de EU-SILC. Let op: de verdeling voor EU-SILC is berekend op basis van de beperkte steekproef voor het BHG in EU-SILC. Het gaat dus niet over dezelfde personen als in de steekproef voor de berekening van het beschikbaar inkomen op basis van administratieve gegevens.

Het is bekend dat de fiscale statistieken heel wat nul-inkomens bevatten, mensen die wel een aangifte indienen maar nul euro netto belastbaar inkomen opgeven (Decoster, Dedobbeleer & Maes, 2017). Dat heeft te maken met de fiscale wetgeving. In fiscale gegevens zitten, bijvoorbeeld, mensen met een belastbaar inkomen lager dan de belastingvrije som vevat. Onze methode combineert de fiscale inkomens uit IPCAL met de niet-belastbare inkomenscomponenten uit DWH AM&SB, waardoor het aandeel mensen die nul inkomens hebben op gezinsniveau wel wordt beperkt. Het is dus perfect normaal dat er een aantal

personen zijn die nul inkomen toegewezen krijgen. Toch is er nog een duidelijk verschil met de EU-SILC-gegevens.

Figuur 3 Inkomensverdeling equivalent beschikbaar huishoudinkomen in BHG (n = 391 645 individuen ; n = 2619 individuen in EU-SILC voor het BHG)

Het is belangrijk om meer inzicht te verwerven in de onderliggende redenen voor dit verschil. Wij verkennen twee pistes. Ten eerste kunnen de nul-inkomens te wijten zijn aan de aanwezigheid van Europese en internationale instellingen in het BHG. De inkomens van de personen die tewerkgesteld zijn in deze instellingen zijn niet terug te vinden in de administratieve databanken¹⁵ wat voor een vertekening in deze inkomensverdeling kan zorgen. Werknemers van deze instellingen zijn namelijk vaak onderworpen aan het sociale zekerheidssysteem van de organisatie waardoor deze niet terug te vinden zijn bij de RSZ. Op basis van een nulmeting per 31 december 2016 ging het hierbij over 47 912 werknemers. Dit wil zeggen dat één op veertien loontrekkende jobs in BHG bezet werd door een internationaal werknemer en de meerderheid van deze internationale werknemers was tevens woonachtig in het BHG (72%). De studie van Desiere et al. (2018) maakte op basis van deze telling een schatting van het aantal werknemers in de Brusselse statistieken dat als niet-beroepsactief bekend staan terwijl ze in werkelijkheid tewerkgesteld zijn bij een internationale instelling. Zij concludeerden dat 30 802 personen zouden moeten worden toegevoegd aan de werkende bevolking van het BHG. Deze correctie zou voor een stijging van 61% naar 65% in de activiteitsgraad voor het BHG zorgen (Desiere et al., 2016).

In de administratieve data waarover wij beschikken kunnen we de mensen die tewerkgesteld zijn in de Europese en internationale instellingen niet rechtstreeks identificeren. We kunnen wel gebruik maken van de koppeling tussen EU-SILC en de gegevens uit het DWH AM&SB. Deze koppeling bestaat uit 13 997 individuen waarvan 2601 die wonen in het BHG. We selecteren de individuen in BHG die geen inkomen hebben op basis van de administratieve gegevens maar wel een inkomen hebben in EU-SILC; het gaat om

¹⁵ Op basis van variabele *Register_IT210* van het Rijksregister kunnen werknemers bij internationale en Europese instellingen en hun huishoudleden worden geïdentificeerd. Echter krijgen alle leden van het huishouden eenzelfde code. Deze variabele werd niet opgevraagd in de gegevensaanvraag voor dit rapport.

138 observaties die verspreid zijn over 71 gezinnen. Dit is een laag aantal, dus alle hiernavolgende analyses moeten geïnterpreteerd worden als richtinggevend. In Tabel 7 tonen we de verdeling van de mensen met nul-inkomens over sectoren, informatie die we halen uit de EU-SILC. We kijken hiervoor alleen naar personen ouder dan 16 jaar. In de 138 geobserveerde nul-inkomens zitten namelijk ook 29 kinderen waarvan de inkomsten van de ouders niet gekend zijn bij het DWH AM&SB maar die wel inkomens aangeven in EU-SILC.

Tabel 7 Verdeling van mensen met nul-inkomens in het BHG over sectoren op basis van een koppeling tussen EU-SILC en DWH AM&SB gegevens.

NACE (code)	Freq.	%
Manufacturing (11 & 19)	2	1.84%
Electricity, gas, steam and air conditioning supply (35)	1	0.92%
Construction of buildings (41)	1	0.82%
Wholesale and retail trade (vehicles) (45-47)	2	1.84%
Transportation and storage (49-53)	4	3.67%
Food and beverage service activities (56)	2	1.83%
Information and communication (58-63)	3	2.75%
Financial and insurance activities (64-66)	3	2.75%
Professional, scientific and technical activities (69-75)	4	3.67%
Administrative and support service activities (77-82)	3	2.75%
Public administration and defence; compulsory social security (84)	3	2.75%
Education (85)	4	3.67%
Human health and social work activities (86-88)	2	1.83%
Activities of extraterritorial organisations and bodies (99)	35	32.11%
Missing on NACE	40	36.70%
Totaal	109	

Noot: NACE = Nomenclature statistique des Activités économiques dans la Communauté Européenne, en omvat codes die binnen de Europese Unie aan economische activiteiten worden toegekend.

Het valt meteen op dat bijna een derde van de personen met nul-inkomens in de administratieve gegevensbanken activiteiten uitoefenen bij 'extraterritorial organisation and bodies', de internationale organisaties, Europese instellingen en politieke instellingen zoals ambassades. Nog eens een kwart van de personen werkt in andere sectoren, in het bijzonder de dienstverlenende sector, onderwijs en de publieke sectoren. Dat wil niet zeggen dat ze belastingplichtig zijn in ons land.

Tabel 8 toont het gemiddelde en het mediane equivalente beschikbare huishoudinkomen op basis van EU-SILC en op basis van methode 2 voor deze sector (NACE code 99). De resultaten tonen dat de mensen die volgens EU-SILC geclassificeerd worden bij de internationale organisaties in de administratieve gegevensbanken geen of een zeer laag inkomen hebben volgens het beschikbaar inkomen van methode 2. De EU-SILC gegevens suggereren daarentegen dat het hier gaat om mensen met bovengemiddeld hoge equivalente beschikbare huishoudinkomens. Dergelijke vertekening zien we niet als we kijken naar de publieke sector (NACE code 84), waar ook wat nul-inkomens voorkomen.

Tabel 8 Equivalent beschikbaar huishoudinkomen op basis van EU-SILC en op basis van DWH AM&SB, naar NACE codes 99 en 84.

NACE: Activities of extraterritorial organisations and bodies (n = 53)				Gemiddelde	Mediaan
Equivalent	HY020	minus	ontbrekende	€53 680.63	€47 732.7
inkomenscomponenten ^a					
Equivalent beschikbaar huishoudinkomen (methode 2)				€5963.07	€0
NACE: Public administration and defence; compulsory social security (n= 95)				Gemiddelde	Mediaan
Equivalent	HY020	minus	ontbrekende	€26 035.2	€24 350
inkomenscomponenten ^a					
Equivalent beschikbaar huishoudinkomen (methode 2)				€26 817.15	€23 476.19

^a Het gaat om onderwijsstoelagen (PY140), huisvestingstoelagen (HY070), renten, dividenden en winsten uit kapitaalbreng (HY090), zelfstandige inkomsten (PY050), en verhuur en verpachting van gronden of gebouwen (HY040).

Tabel 7 toont eveneens dat meer dan een derde van de personen met een nul-inkomen in de administratieve gegevens geen NACE code kan worden toegewezen. Het is dus niet duidelijk of, en zo ja in welke sectoren deze mensen werkzaam zijn. Om dit beter te begrijpen tonen we in Tabel 9 voor deze mensen de gegevens over het arbeidsmarktstatuut op basis van EU-SILC. Let op, het gaat hier om een eigen inschatting van de respondent, geen administratieve werkelijkheid. Van deze 40 personen blijken 1 op 3 student te zijn, en nog eens 4 op 10 geven aan dat ze huisman of huisvrouw (35%) of anders inactief zijn (5%); iets minder dan 1 op 5 geeft aan op pensioen te zijn (18%). Het is inderdaad goed mogelijk dat het inkomen van studenten uit studentenarbeid lager is dan de belastingvrije som, of dat mensen die niet beroepsactief zijn geen belastbaar of geregistreerd inkomen hebben. Een minderheid geeft aan dat ze een statuut hebben waarvoor inkomens gekend zouden moeten zijn in de administratieve gegevensbanken (werkloosheid, arbeidsongeschiktheid, pensioen).

Wanneer we alle informatie over de nul-inkomens samennemen (Tabel 7 en Tabel 9), dan komen we tot de volgende vaststelling. Een derde (32%) van de nul-inkomens kan verklaard worden door de werknemers van internationale organisaties en instellingen die in het BHG wonen maar over het algemeen niet in ons land belastingplichtig zijn. Van de overige nul-inkomens zijn er 15% die zichzelf als huisman of huisvrouw of als inactief omschrijven, en 12% studenten. In totaal kan 59% van de nul-inkomens dus verklaard worden. De rest geeft aan te werken of heeft een statuut dat zichtbaar zou moeten zijn in de administratieve gegevens. Hier is verder onderzoek nodig om na te gaan of het hier gaat om fouten in de administratieve databanken en/of om inkomsten die niet werden aangegeven en dus niet officieel gekend zijn.

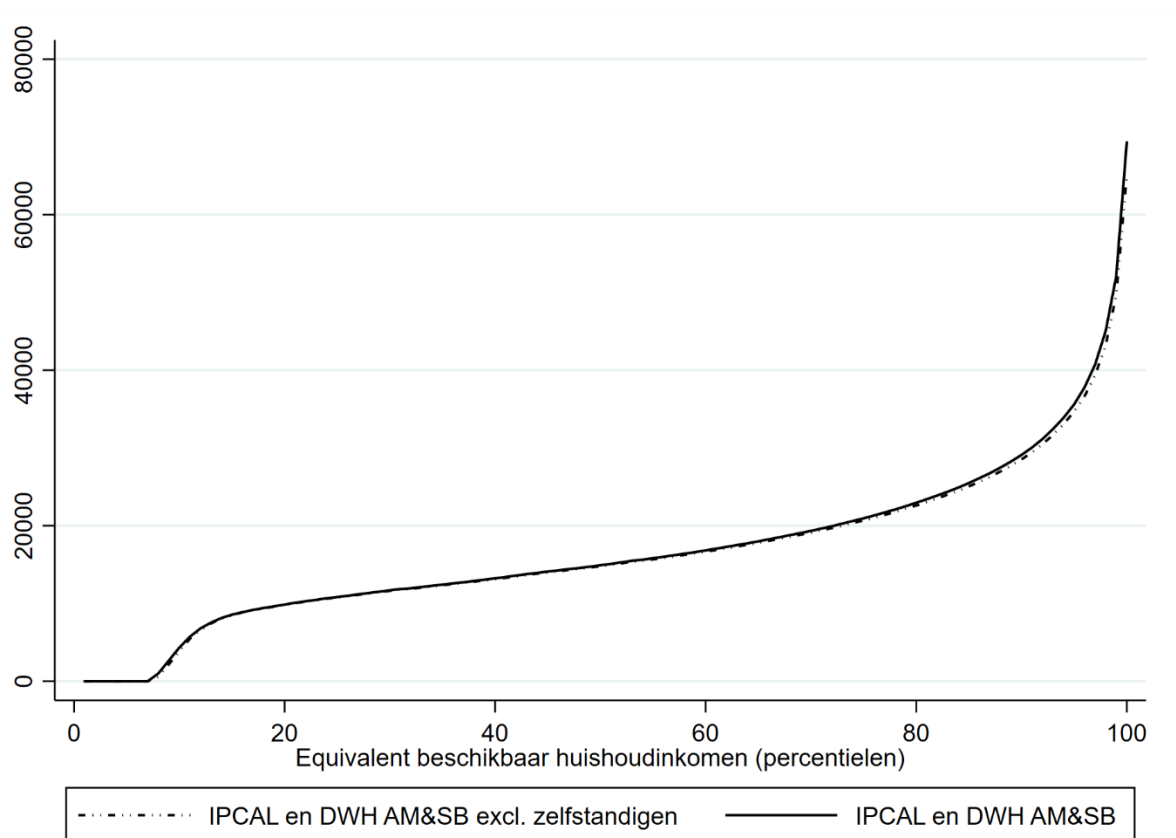
Tabel 9 Mensen met nul-inkomens zonder NACE-code naar arbeidsmarktstatuut

Nomenclatuur SILC	Observaties	%
Werkloos	2	5%
Student	13	32.5%
Pensioen	7	17.5%
Arbeidsongeschikt	2	5%
Vervullen van huishoudelijke taken en zorgtaken	14	35%
Andere inactief	2	5%

Een laatste element dat we onder de loep nemen om de nul-inkomens beter te begrijpen zijn de zelfstandigen. Omdat we voor zelfstandigen over netto belastbare inkomen beschikken waar de

beroepskosten al van zijn afgetrokken, kan het zijn dat de nul-inkomens vaker voorkomen bij deze groep. Het is eigen aan de zelfstandige praktijk om bewezen beroepskosten in te dienen die afgetrokken worden van de bruto bedrijfswinst, maar die om fiscaaltechnische redenen aangewend kunnen worden om de uitgekeerde winst bewust laag te houden. Onder andere hierdoor complexer om een beschikbaar inkomen te construeren voor zelfstandigen (zie o.a. De Schrijver, 2020). Onze data laten toe om de inkomensverdeling te construeren zonder de zelfstandigen mee te tellen. We schrappen dus hypothetisch alle zelfstandigen (n=26 822) uit de populatie, en we vergelijken de inkomensconcepten opnieuw. Als het aandeel nul-inkomens (en het verschil met EU-SILC) veel kleiner wordt, dan geeft ons dat een indicatie dat de zelfstandigen een tweede verklaring vormen voor de discrepantie in het aandeel nul-inkomens tussen EU-SILC enerzijds en de administratieve gegevens anderzijds. Figuur 4 toont de vergelijking voor het equivalent beschikbaar huishoudinkomen op basis van methode 1, met en zonder de zelfstandigen. De grafiek toont dat de zelfstandigen het aandeel nul-inkomens in de administratieve gegevens niet verklaren. Er is nauwelijks een verschil wat de nul-inkomens betreft; het voornaamste verschil dat door de zelfstandigen wordt gemaakt zien we aan de top van de inkomensverdeling.

Figuur 4 Inkomensverdeling equivalent beschikbaar huishoudinkomen in BHG op basis van methode 1, met en zonder zelfstandigen (inkomens 2016)

3.5.2 De beroepskosten

Een belangrijk verschil tussen methode 1 en methode 2 is dat we in methode 1 vertrekken van het netto belastbare inkomen terwijl we in methode 2 vanuit de bruto belastbare inkomens vertrekken. Het verschil tussen beide inkomensconcepten wordt bepaald door de aftrekbare bestedingen (e.g. beroepskosten) en het huwelijksquotiënt. Doordat het netto belastbaar inkomen fictief verlaagd wordt door deze aftrekbare

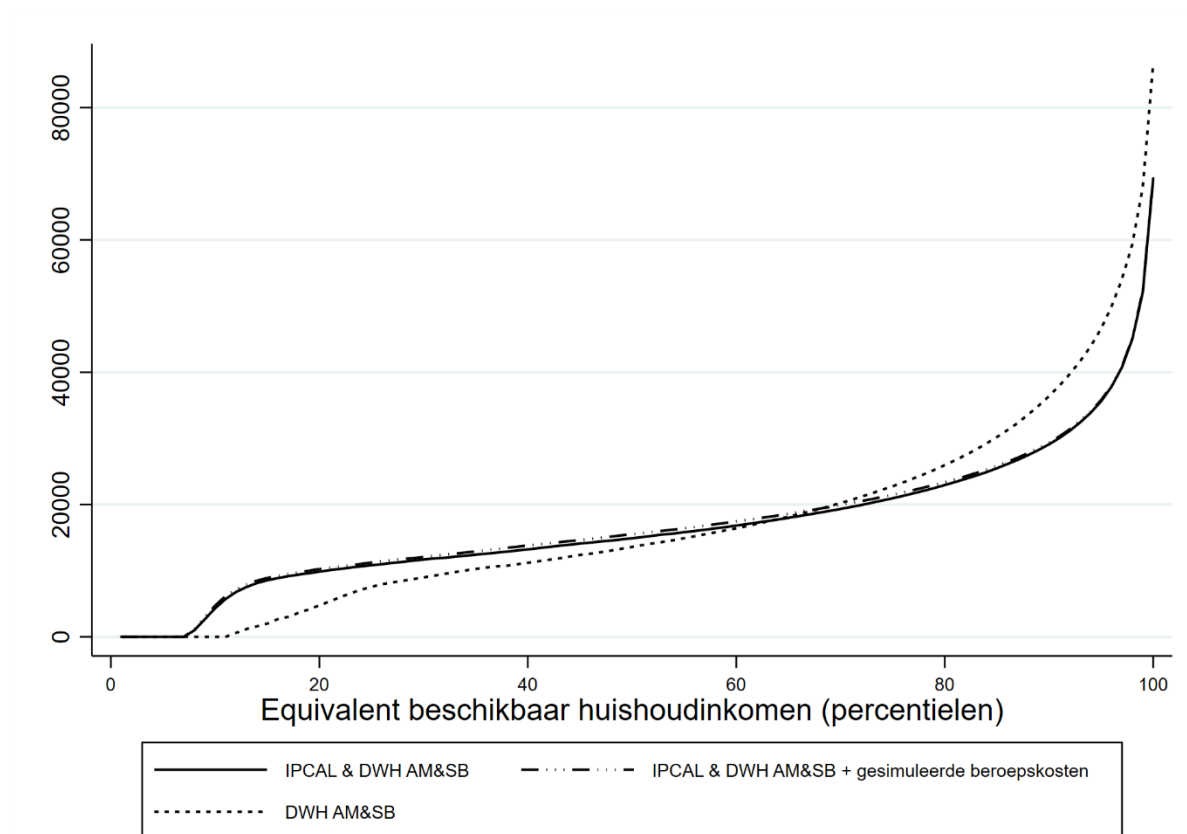
bestedingen zal het uiteindelijk netto beschikbare inkomen lager liggen dan wanneer we vertrekken vanuit het bruto belastbaar inkomen.

In een bijkomende sensitiviteitsanalyse gaan we na in hoeverre dit verschil bepaald wordt door het wel of niet in vermindering brengen van de beroepskosten. In methode 2 simuleerden we de (forfaitaire) beroepskosten voor werknemers om de bedrijfsvoorheffing te bepalen. Dankzij de koppeling tussen de IPCAL en DWH AM&SB gegevens is het mogelijk om deze gesimuleerde beroepskosten op te tellen bij het netto belastbaar inkomen zoals aangegeven in IPCAL. We tonen de resultaten in Tabel 10. Zoals verwacht, stijgt het gemiddeld equivalent beschikbaar huishoudinkomen door de (gesimuleerde) beroepskosten niet in mindering te brengen. Zowel het gemiddelde als het mediane inkomen stijgen met respectievelijk €421 en €601 op jaarbasis. Wat voor deze oefening van belang is, is dat dit vooral van belang is voor de middelste inkomenspercentielen (zie Figuur 5). Aan de top en aan de onderkant van de inkomensverdeling speelt het al dan niet toevoegen van de beroepskosten aan de netto beschikbare huishoudinkomen nauwelijks een rol. Aangezien de beroepskosten ook niet in rekening worden gebracht voor het bepalen van het beschikbare huishoudinkomen in EU-SILC speelt het feit dat we in methode 1 de beroepskosten niet meetellen voor het schatten van het uiteindelijke netto beschikbare huishoudinkomen geen grote rol. Uiteraard zijn beroepskosten niet de enige aftrekbare bestedingen die voor het verschil tussen bruto en netto belastbaar inkomen zorgen (bv. beroepsverliezen zelfstandigen).

Tabel 10 Equivalent beschikbaar huishoudinkomen met en zonder beroepskosten

Equivalent beschikbaar huishoudinkomen	Gemiddelde	Mediaan
Beschikbaar huishoudinkomen IPCAL & DWH AM&SB (methode 1)	€18 048.81	€15 083.33
Beschikbaar huishoudinkomen IPCAL & DWH AM&SB plus gesimuleerde beroepskosten	€18 469.21	€15 684.78
Beschikbaar huishoudinkomen DWH AM&SB (methode 2)	€18 517.12	€13 875.00

Figuur 5 Sensitiviteitsanalyse: beroepskosten

3.5.3 De gezinssamenstelling

Zoals eerder aangehaald is het verschil tussen het beschikbare huishoudinkomen op basis van EU-SILC en op basis van de administratieve gegevens groter als de inkomens equivalent worden gemaakt. We doen dat om de inkomens van gezinnen van verschillende grootte op een correcte manier met elkaar te vergelijken. De vaststelling dat het verschil groter wordt betekent dat de relatieve verhoudingen tussen de verschillende mogelijke gezinstypes en –groottes verschillen tussen de EU-SILC en de administratieve gegevens.

Op basis van de koppeling tussen EU-SILC en de gegevens uit het DWH AM&SB kunnen we nagaan in hoeverre de EU-SILC steekproef representatief is voor de Brusselse bevolking. In de volgende tabellen analyseren we de verdeling van de bevolking volgens type huishouden en aantal gezinsleden. De steekproef van EU-SILC bevat 2 601 respondenten in het BHG. De verdeling van deze groep vergelijken we met onze 1/3^e steekproef van de Brusselse bevolking op basis van het DWH AM&SB (n = 391 645). We zien dat de verdeling van deze kenmerken steeds significant verschillen tussen beide steekproeven.

Tabel 11 toont dat in de EU-SILC de eenpersoonshuishouden, eenoudergezinnen en ‘overige’ huishoudens sterk ondervertegenwoordigd zijn, en dat de koppels met kinderen oververtegenwoordigd zijn. De overige huishoudens omvatten onder meer de collectieve huishoudens en huishoudens waarin meerdere volwassenen samenleven die geen wettelijke of administratieve verwantschap delen. Tabel 12 toont dan

weer dat de gezinnen met vier of meer gezinsleden sterk overschat worden in de EU-SILC, terwijl het aandeel van de kleine gezinnen onderschat wordt. Dit verklaart waarom de toepassing van de equivalentieschaal tot een groter verschil van het geschatte inkomen tussen EU-SILC en de administratieve gegevens leidt.

Tabel 11 Verdeling van huishoudtypes in EU-SILC en in DWH AM&SB

Type huishouden	EU-SILC (n = 2601)	DWH AM&SB (n = 391 645)
Eenpersoonshuishouden	396 (15.22%)	83 654 (21.36%)
(On)gehuwd paar zonder kinderen	599 (23.03%)	55 992 (14.29%)
Eenoudergezin	251 (9.65%)	57 373 (14.65%)
(On)gehuwd paar met kinderen	1 352 (51.98%)	181 510 (46.35%)
Overige huishoudens	3 (0.12%)	13 116 (3.35%)
<i>Chi²: p < 0.001</i>		

Tabel 12 Verdeling van aantal gezinsleden in EU-SILC en in DWH AM&SB

Aantal gezinsleden	EU-SILC (n = 2601)	DWH AM&SB (n = 391 645)
1	396 (15.22%)	84 278 (21.52%)
2	536 (20.61%)	82 958 (21.18%)
3	413 (15.88%)	67 395 (17.21%)
4	644 (24.76%)	74 040 (18.90%)
5+	612 (23.53%)	37 402 (9.55%)
<i>Chi²: p < 0.001</i>		

3.6 CONCLUSIE

In dit hoofdstuk gingen we empirisch na of het mogelijk was om een netto beschikbaar huishoudinkomen te construeren op basis van administratieve gegevens. Twee methoden werden gehanteerd. De eerste methode was gebaseerd op de netto belastbare inkomens en de gegevens omtrent betaalde belastingen op basis van IPCAL, aangevuld met de niet-belastbare inkomenscomponenten op basis van DWH AM&SB. De tweede methode was gebaseerd op de bruto belastbare inkomensgegevens uit de DWH AM&SB. We vergeleken de resultaten telkens met de inkomens op basis van EU-SILC voor het BHG.

Onze conclusie is dat het mogelijk is om op basis van administratieve gegevens een netto beschikbaar huishoudinkomen te construeren. De resultaten zijn het meest bevredigend op basis van de eerste methode, namelijk een koppeling van de inkomensgegevens op basis van IPCAL aangevuld met de niet-belastbare inkomenscomponenten uit de DWH AM&SB. Op basis van deze databronnen kunnen we een netto beschikbaar huishoudinkomen schatten dat nauw aansluit bij het netto beschikbare huishoudinkomen dat berekend wordt op basis van EU-SILC, als de inkomenscomponenten waarvoor geen administratieve gegevens voorhanden zijn buiten beschouwing worden gelaten. Dat is minder het geval voor methode 2, waarbij we het beschikbaar inkomen louter construeerden op basis van gegevens van het DWH AM&SB. Het inkomen op basis van IPCAL en DWH AM&SB laat ook toe om de inkomens maximaal te observeren, terwijl we in methode 2 de bedrijfsvoorheffing moeten simuleren. De IPCAL plus DWH AM&SB methode kent ook minder nul-inkomens dan methode 2. Bovendien kan het grootste deel van die nul-inkomens kan verklaard worden. Hoewel we de beroepskosten niet kunnen meenemen in methode 1 laten onze sensitiviteitsanalyses zien dat dit nauwelijks een invloed heeft op de schattingen en de verdeling van het inkomen.

Er zijn echter twee nadelen. De gegevensaanvraag is complexer omdat er, naast de gegevens uit het DWH AM&SB, ook gegevens uit de IPCAL databank van de FOD Financiën geconsulteerd en gecombineerd moeten worden. Bovendien is het in theorie mogelijk dat de gegevensaanvraag wordt bemoeilijkt omdat de fiscale wetgeving kan wijzigen. Bij een wijziging van de fiscale wetgeving kan het immers zijn dat de codes om de verschillende variabelen te identificeren ook wijzigen. Daarentegen is het zo dat in onze methode slechts een beperkt aantal codes moet worden opgevraagd, en dat die vertrekken van het netto belastbaar inkomen waar de beroepskosten en aftrekbare besteding al in verrekend zijn. Het zijn in de praktijk vooral de bruto belastbare inkomenscomponenten en de aftrekbare bestedingen die het voorwerp zijn van fiscale wijzigingen. Daardoor is het risico klein dat IPCAL codes die we nodig hebben voor methode 1 snel zullen wijzigen.

4 DE LEVENSTANDAARD VAN GEZINEN IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST: BESCHRIJVENDE RESULTATEN

In dit hoofdstuk illustreren we de mogelijkheden die het netto beschikbaar huishoudinkomen op basis van administratieve gegevens biedt om de inkomenspositie en de levensstandaard van de inwoners van het BHG in kaart te brengen. Het armoederisico meet het aandeel van de bevolking dat moet rondkomen met een te laag inkomen. We geven daarbij een inschatting van de armoederisico's die berekend zijn op basis van het administratief inkomensconcept op basis van IPCAL en DWH AM&SB (methode 1), en we vergelijken waar mogelijk met EU-SILC. Het is echter belangrijk om in het achterhoofd te houden dat het inkomensconcept dat berekend wordt op basis van EU-SILC om armoederisico's te monitoren in België en de gewesten niet volledig gereconstrueerd kan worden op basis van administratieve gegevens. De armoederisico's kunnen dus niet zomaar worden vergeleken met de inschatting van het armoederisico op basis van EU-SILC. Wat volgt is wel een illustratie van de mogelijkheden en het niveau van detail dat wordt mogelijk gemaakt door administratieve databronnen te gebruiken.

4.1 HET ARMOEDERISICO EN DE INKOMENSONGELIJKHEID IN BHG

We berekenen de armoederisico's in het BHG voor beide huishoudinkomens die op basis van administratieve gegevens zijn geconstrueerd en het beschikbaar huishoudinkomen van EU-SILC (HY020 en HY020 aangepast aan inkomensconcept zoals beschikbaar in de administratieve gegevens, zie 3.4). De grens wordt bepaald door 60% van het nationaal mediaan beschikbaar huishoudinkomen zoals gemeten in EU-SILC maar dan met het aangepaste inkomensconcept in EU-SILC. Dat doen we omdat we anders het armoederisico op basis van de administratieve gegevens sterk zouden overschatten, want we tellen een aantal inkomenscomponenten niet mee waardoor het gezinsinkomen per definitie lager ligt dan wat we meten in EU-SILC. In principe zou het ook mogelijk zijn om een armoedegrens te bepalen op basis van de administratieve gegevens zelf, maar daarvoor is een goede inschatting van het mediaan equivalent beschikbaar huishoudinkomen op het niveau van België nodig. Voor dit project beschikken we enkel over gegevens voor het BHG.

Tabel 13 toont de resultaten. Voor het inkomensjaar 2016 wordt het armoederisico van de bevolking van het BHG op basis van EU-SILC geschat op 33,6%. De inschatting op basis van methode 1 (IPCAL en DWH AM&SB) is iets lager met 32,3%, de inschatting op basis van methode 2 (louter DWH AM&SB) is fors hoger met 43,06%. Het netto equivalent beschikbaar gezinsinkomen op basis van DWH AM&SB lijkt het armoederisico, en dus het aandeel van de bevolking met een zeer laag inkomen, fors te overschatten.

Tabel 13 Het armoederisico in het BHG op basis van verschillende inkomensconcepten

Inkomensconcept	60% mediaan HY020 BE-SILC: €13 640	60% mediaan HY020 verminderd met onbekende componenten ^a : €12 160
EU-SILC	33.55% [31.74 - 35.36]	
Methode 1: IPCAL plus DWH AM&SB		32.26%
Methode 2: DWH AM&SB		43.06%

^a Het gaat om onderwijsstoelagen (PY140), huisvestingstoelagen (HY070), renten, dividenden en winsten uit kapitaalbreng (HY090), zelfstandige inkomsten (PY050), en verhuur en verpachting van gronden of gebouwen (HY040).

In Tabel 14 nemen we ook nog de inkomensongelijkheid onder de loep, zoals dat wordt gemeten door het Gini-coëfficiënt. In vergelijking met EU-SILC wordt de inkomensongelijkheid iets hoger ingeschat op basis van methode 1, en fors hoger op basis van methode 2. Zoals geïllustreerd in het vorige hoofdstuk geven we om conceptuele en empirische redenen de voorkeur aan methode 1. In wat volgt geven we alleen de cijfers op basis van methode 1.

Tabel 14 Inkomensongelijkheid in het BHG op basis van verschillende inkomensconcepten

Inkomensconcept	Gini-coëfficiënt
EU-SILC	33.65%
Methode 1: IPCAL & DWH AM&SB	36.77%
Methode 2: DWH AM&SB	48.47%

4.2 HET INKOMEN EN ARMOEDERISICO PER TYPE HUISHOUDEN IN BHG

In Tabel 15 geven we het equivalent beschikbaar huishoudinkomen voor verschillende huishoudtypes, op basis van administratieve gegevens (methode 1: IPCAL en DWH AM&SB). We zagen eerder (zie 3.5.3) dat het aandeel eenoudergezinnen en eenpersoonsgezinnen in de Brusselse bevolking werd onderschat in EU-SILC. De tabel toont dat zowel het gemiddelde als het mediane equivalent beschikbare huishoudinkomen voor gezinnen met kinderen een stuk lager liggen dan het gemiddelde in het BHG. De equivalente beschikbare inkomens zijn het hoogst voor de koppels zonder kinderen.

Tabel 15 Equivalent beschikbaar huishoudinkomen naar type huishouden

Type huishouden	Equivalent beschikbaar huishoudinkomen	
	IPCAL & DWH AM&SB (methode 1)	
	Gemiddelde	Mediaan
Gehuwd paar met kinderen	€17 893.13	€14 607.14
Ongehuwd paar met kinderen	€20 120.67	€18 035.71
Gehuwd paar zonder kinderen	€23 994.65	€19 366.67
Ongehuwd paar zonder kinderen	€23 897.29	€20 766.67
Eenoudergezin	€14 768.40	€13 184.21
Eenpersoonshuishoudens	€15 842.51	€14 625
Overige huishoudens/onbekend	€17 894.48	€16 425
<i>Alle huishoudens</i>	€18 048.81	€15 083.33

In

Tabel 16 tonen we hoe het equivalente beschikbare huishoudinkomen zich vertaalt in een armoederisico. Het armoederisico voor ongehuwde koppels met kinderen, en voor koppels zonder kinderen is lager dan gemiddeld in het BHG. Voor eenpersoonshuishoudens en eenoudergezinnen is het armoederisico hoger dan gemiddeld.

Tabel 16 Armoederisico naar gezinstype op basis van beschikbaar huishoudinkomen IPCAL en DWH AM&SB

Huishoudtype	Armoederisico IPCAL en DWH&SB
Gehuwd paar met kinderen	33.63%
Ongehuwd paar met kinderen	25.61%
Gehuwd paar zonder kinderen	19.45%
Ongehuwd paar zonder kinderen	20.97%
Eenoudergezin	38.75%
Eenpersoonshuishouden	36.36%
Alle individuen	32.26%

Noot: armoederisico berekend op basis van 60% van het mediane equivalente netto beschikbare huishoudinkomen verminderd met onbekende componenten in EU-SILC (€12 159.84).

4.3 HET ARMOEDERISICO NAAR ANDERE ACHTERGRONDKENMERKEN

In deze sectie tonen we de inkomens en het geschatte armoederisico voor een aantal relevante achtergrondkenmerken waarvan we weten dat ze nauw samenhangen met een armoederisico: arbeidsmarktpositie, opleidingsniveau, herkomst, en woonplaats.

Tabel 17 toont dat het armoederisico voor werkenden met 13.27% een stuk lager ligt dan het gemiddelde armoederisico van 32.36% in het BHG. Het armoederisico van zelfstandigen bedraagt 25.83% terwijl het armoederisico van werklozen zoals verwacht fors hoger ligt met 42.16%. Ter illustratie van de mate van detail dat mogelijk is met administratieve gegevens tonen we ook de geschatte netto beschikbare huishoudinkomens en het armoederisico van leefloongerechtigden. Het geschatte armoederisico van deze groep bedraagt 71.47%.

Ook het armoederisico naar opleidingsniveau volgt het verwachte patroon: laagopgeleiden kennen een zeer hoog armoederisico (40.84%) dat stelselmatig daalt naarmate het opleidingsniveau stijgt. Opvallend is wel dat nog steeds 14.76% van de hoogopgeleiden moet rondkomen met een inkomen onder de armoedegrens. Naar herkomst zien we dat Belgen met 11% een fors lager armoederisico lopen dan niet-Belgen. Het valt op dat het armoederisico van EU en niet-EU-burgers gelijkaardig is op een zeer hoog niveau, terwijl op Belgisch niveau het armoederisico van niet-EU-burgers altijd een stuk hoger wordt ingeschat dan het armoederisico voor EU burgers. Het armoederisico van mannen en vrouwen is gelijkaardig. De woonplaats, tenslotte, hangt ook samen met het armoederisico. Omwille van databeperkingen kunnen we hier enkel het onderscheid maken tussen wie woont in Brussel-Stad en wie woont in de 18 andere Brusselse gemeenten. Het armoederisico is met 35.97% hoger in Brussel-Stad dan in de 18 andere gemeenten samen (31.61%).

Tabel 17 Inkomens en armoederisico naar achtergrondkenmerken in het BHG, inkomens 2016

Achtergrondkenmerk	Equivalent beschikbaar huishoudinkomen		Armoederisico IPCAL en DWH&SB (methode 1)
	Gemiddeld	Mediaan	
Arbeidsmarktstatuut			
Werknemer	€22 248.84	€19 350	13.27%
Zelfstandig	€24 234.07	€17 097.72	25.83%
Werkloos	€14 194.99	€12 846.15	42.16%
Leefloon	€10 930.99	€10 725	71.47%
Geslacht			
Vrouwen	€17 855.69	€15 115.38	31.91%
Mannen	€18 248.51	€15 062.50	32.62%
Opleidingsniveau			
Laaggeschoold	€15 938.46	€13 138.89	40.84%
Midden geschoold	€19 573.2	€16 720.00	21.01%
Hooggeschoold	€25 767.55	€24 236.11	14.76%
Herkomst			
Belg	€25 801.92	€22 100	11.00%
EU	€16 755.79	€13 650	42.26%
Niet-EU	€14 580.1	€13 125	40.62%
Woonplaats			
Brussel-Stad	€16 596.53	€14 125.00	35.97%
18 andere Brusselse gemeenten	€18 302.14	€15 309.52	31.61%

Noot: voor opleidingsniveau zijn er veel ontbrekende waarden. We maken een onderscheid volgens de internationale ISCED 2011- onderwijsclassificatie tussen laaggeschoold (geen diploma of hoogstens een diploma lager secundair onderwijs), midden geschoold (hoogstens een diploma hoger secundair onderwijs of een diploma postsecundair niet- hoger onderwijs) en hooggeschoold (minstens een diploma hoger- of universitair onderwijs). De herkomst van de betrokkenen zijn zo gecodeerd dat men eerst kijkt naar de eerste nationaliteit van de vader, vervolgens naar de eerste nationaliteit van de moeder, dan naar de eerste nationaliteit van de betrokkene, om dan de huidige nationaliteit van de betrokkene te controleren. Arbeidsmarktstatuut is gebaseerd op de nomenclatuur van de sociaaleconomische positie (Meer informatie via: <https://www.ksz-bcss.fgov.be/nl/dwh/sourcedetail/dwh-bcss-nomenclaturevander.html>). De categorie zelfstandigen omvat geen helpers.

4.4 DETAILSCHETS VAN ALLEENSTAANDEN EN ALLEENSTAANDE OUDERS

Het grote voordeel van het gebruik van administratieve gegevens is dat er een grote mate van detail mogelijk wordt. In wat volgt bespreken we de kenmerken van twee specifieke groepen in het BHG die ondervertegenwoordigd zijn in de EU-SILC maar die een laag gemiddeld equivalent beschikbaar huishoudinkomen en een hoog armoederisico kennen: alleenstaanden en alleenstaande ouders. In Tabel 18 valt het meteen op dat er evenveel alleenstaande mannen als alleenstaande vrouwen zijn, maar dat het armoederisico van alleenstaande mannen veel hoger is. Om dat te begrijpen kunnen we een aantal achtergrondkenmerken kruisen met geslacht binnen de groep alleenstaanden. Wanneer we geslacht kruisen met herkomst, dan stellen we meteen vast dat er meer alleenstaande mannen zijn met een niet-EU herkomst. Het armoederisico is bij deze groep zeer hoog (50%). Bij de alleenstaande vrouwen zijn er meer mensen met een herkomst die niet kan worden vastgesteld, maar het armoederisico van deze groep

is zeer laag (8.14%). Wanneer we kijken naar het scholingsniveau (maar let op het beperkt aantal observaties), dan zien we dat een groter aandeel alleenstaande mannen laaggeschoold is met een hoog armoederisico, en dat alleenstaande vrouwen vaker hoger opgeleid zijn met een lager armoederisico. De vaststelling dat alleenstaande mannen een hoger armoederisico kennen dan alleenstaande vrouwen heeft dus te maken met het feit dat alleenstaande mannen vaker achtergrondkenmerken hebben die samengaan met een verhoogd risico op armoede: het zijn vaker mensen met een migratie-achtergrond en lager opgeleiden. Vrouwen hebben vaker een Belgische achtergrond en zijn vaker hoogopgeleid.

Tabel 18 Detailkenmerken van alleenstaanden

Alleenstaanden			
	Prevalentie	Armoederisico	Observaties
Geslacht			
Man	49.99%	39.83%	41 822
Vrouw	50.01%	32.88%	41 832
Geslacht x herkomst			
<u>Mannen</u>			
België	24.35%	19.69%	10 183
EU	32.54%	52.32%	13 610
Niet-EU	33.58%	50.00%	14 045
Ontbrekende info	9.53%	12.73%	3 984
<u>Vrouwen</u>			
België	23.71%	15.03%	9 917
EU	33.69%	52.65%	14 903
Niet-EU	19.98%	48.74%	8 359
Ontbrekende info	22.62%	8.14%	9 463
Geslacht x opleidingsniveau			
<u>Mannen</u>			
Laaggeschoold	20.66%	60.00%	280
Midden geschoold	21.85%	32.10%	296
Hooggeschoold	57.49%	21.44%	779
<u>Vrouwen</u>			
Laaggeschoold	12.59%	59.09%	154
Midden geschoold	20.93%	37.50%	256
Hooggeschoold	66.48%	25.58%	813

Noot: definities zie noot onder

Tabel 17.

Eenzelfde oefening kunnen we doen voor alleenstaande ouders, een groep die traditioneel een hoog armoederisico kent (in het BHG 38.75%, zie

Tabel 16). In Tabel 19 tonen we de achtergrondkenmerken van alleenstaande ouders in het BHG naar geslacht. Er zijn zoals verwacht veel meer alleenstaande moeders dan alleenstaande vaders, maar het armoederisico van beide groepen is hoog en nagenoeg gelijk. Dit kan voor een deel verklaard worden vanuit de achtergrondkenmerken van alleenstaande ouders. De aandelen naar herkomst en het daarbij horende armoederisico lopen immers nagenoeg gelijk: de overgrote meerderheid van de alleenstaande moeders en de alleenstaande vaders hebben een niet-Belgische herkomst. Wat het opleidingsniveau betreft zijn meer alleenstaande moeders hoger opgeleid dan binnen de groep van alleenstaande vaders. Terzelfdertijd is het armoederisico van laaggeschoolde alleenstaande moeders fors hoger dan dat van lager geschoolde alleenstaande vaders.

Tabel 19 Detailkenmerken voor alleenstaande ouders

Alleenstaande ouders			
	Prevalentie	Armoederisico	Observaties
Geslacht			
Man	38.63%	38.50%	22 165
Vrouw	61.37%	38.90%	35 208
Geslacht x herkomst			
<u>Mannen</u>			
België	18.67%	17.30%	4 139
EU	26.51%	46.79%	5 875
Niet-EU	50.53%	42.99%	11 201
Ontbrekende info	4.29%	26.74%	950
<u>Vrouwen</u>			
België	18.18%	19.51%	6 402
EU	27.50%	47.40%	9 682
Niet-EU	48.88%	43.24%	17 210
Ontbrekende info	5.44%	21.79%	1 914
Geslacht x opleidingsniveau			
<u>Mannen</u>			
Laaggeschoold	31.26%	34.71%	291
Midden geschoold	60.04%	23.97%	559
Hooggeschoold	8.70%	14.82%	81
<u>Vrouwen</u>			
Laaggeschoold	36.62%	46.17%	457
Midden geschoold	48.88%	22.46%	610
Hooggeschoold	14.50%	17.68%	181

Noot: definities zie noot onder

Tabel 17.

5 CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Om de levensstandaard en het armoederisico van individuen en gezinnen in kaart te brengen wordt er gesteund op het netto beschikbaar huishoudinkomen. Dit inkomensconcept is enkel rechtstreeks beschikbaar in de jaarlijkse representatieve steekproef EU-SILC, waarvan de steekproefgrootte voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) echter te beperkt is om betrouwbaar de evolutie van armoede te monitoren en subgroepen nauwkeurig te analyseren. Dit rapport verkent de mogelijkheden van de administratieve gegevensbanken om dergelijk netto beschikbaar huishoudinkomen te construeren voor het BHG waarmee inkomens, inkomensverdelingen, armoederisico's en de levensstandaard van de inwoners van het BHG jaarlijks kunnen worden gerapporteerd en geanalyseerd.

We verkennen hierbij twee methoden: enerzijds construeren we een netto beschikbaar huishoudinkomen op basis van gegevens uit de databank met fiscale gegevens (IPCAL) aangevuld met gegevens over de niet-belastbare inkomens uit DWH AM&SB. Dat is methode 1. Anderzijds construeren we een netto beschikbaar huishoudinkomen louter op basis van gegevens uit het DWH AM&SB. Methode 1 noch methode 2 slagen erin om het netto beschikbaar huishoudinkomen van de EU-SILC (HY020) volledig te benaderen. Dit inkomensconcept in de EU-SILC bevat namelijk inkomenscomponenten die niet of niet volledig beschikbaar zijn in de administratieve data. Dat heeft uiteraard implicaties voor de vergelijkbaarheid van de resultaten op basis van EU-SILC en op basis van administratieve gegevens. Wanneer we echter de inkomens in EU-SILC corrigeren voor deze ontbrekende componenten, dan zien we dat het beschikbaar huishoudinkomen op basis van methode 1 relatief goed aansluit bij het inkomen zoals berekend op basis van EU-SILC. Bij methode 2 zijn de verschillen een stuk groter.

De verschillen in de verdeling van de netto beschikbare huishoudinkomens op basis van methode 1 en de EU-SILC zijn vooral te vinden bij de hoogste en de laagste inkomens. Vooral dit laatste is van belang om accuraat de personen en gezinnen met de laagste netto beschikbare huishoudinkomens, en dus de laagste levensstandaard, in beeld te brengen. We zien dat de administratieve gegevens relatief meer nul-inkomens bevatten in vergelijking met de EU-SILC. Het BHG wordt gekenmerkt door een groot aantal personen tewerkgesteld in internationale, Europese en politieke instellingen waarvan de inkomsten niet beschikbaar zijn in de Belgische administratieve databanken. De vraag is in hoeverre die werknemers bij de internationale instellingen het verschil in de nul-inkomens verklaren. We tonen in dit rapport op basis van een koppeling tussen de EU-SILC gegevens en administratieve gegevens dat een derde van de nul-inkomens verklaard kan worden door de personen die tewerkgesteld zijn bij internationale, Europese en politieke instellingen. Iets minder dan een derde zijn mensen die inderdaad geen belastbare of niet-belastbare inkomsten hebben, waaronder veel studenten en mensen die inactief zijn (voornamelijk huismannen- of vrouwen). Van een restgroep kan niet achterhaald worden waarom ze volgens de administratieve gegevens nul euro beschikbaar huishoudinkomen hebben, terwijl ze in de EU-SILC wel inkomen rapporteren. Verder onderzoek moet nagaan of het hier om fouten in een van de gegevensbronnen gaat, dan wel om inkomens die niet correct worden aangegeven. In ieder geval, om de levensstandaard van de inwoners van het BHG in beeld te brengen is het wenselijk om de groep van internationale werknemers die niet belastingplichtig zijn in België af te zonderen van de andere inwoners, en de analyses rond levensstandaard zonder deze groep uit te voeren.

Op basis van onze empirische analyses, stellen wij het netto beschikbaar huishoudinkomen op basis van IPCAL plus DWH AM&SB (methode 1) voor als voorkeursmethode en dit om meerdere redenen. Ten eerste ligt het verschil tussen beiden methoden onder andere in het inkomensconcept dat als startpunt wordt gebruikt. Methode 1 start vanuit het netto belastbaar inkomen, methode 2 vanuit het bruto belastbaar

inkomen. In een sensitiviteitsanalyse waarbij we de gesimuleerde (forfaitaire) beroepskosten bij het netto belastbaar inkomen optellen, leert ons dat het fictief verlagen van het inkomen door het in rekening brengen van de beroepskosten enkel impact lijkt te hebben voor de middelste inkomensgroepen en niet zozeer voor de laagste en hoogste inkomens. Uiteraard zijn er buiten de beroepskosten nog andere aftrekbare bestedingen die we niet konden testen, maar die wegen over het algemeen niet zwaar door. Het feit dat we in methode 1 de beroepskosten niet meenemen lijkt de resultaten dus niet te vertekenen.

Ten tweede beschikken we dankzij de IPCAL-gegevens over gedetailleerde info wat betreft de bedrijfsvoorheffing en de terug te betalen (of ontvangen) belastingen. Deze bedragen zijn niet beschikbaar in het DWH AM&SB en dienen in methode 2 dus te worden gesimuleerd. We geven er de voorkeur aan om zoveel als mogelijk de inkomens te observeren in plaats van te simuleren. Ten derde bestaat de info die nodig is uit de IPCAL-dataset uit een beperkt aantal en stabiele codes wat een jaarlijkse replicatie vereenvoudigt.

We concluderen dat het mogelijk is om een netto beschikbaar huishoudinkomen te construeren dat toelaat om de levensstandaard van de inwoners van het BHG correct en betrouwbaar te evalueren. Bovendien kunnen er dankzij de grote steekproef ook analyses gebeuren naar specifieke subgroepen. Het DWH AM&SB beschikt over gedetailleerde persoons- en huishoudgegevens (e.g. nationaliteit, herkomst, leeftijd, opleidingsniveau, gezinstype, arbeidsmarktstatuut, statistische sector, type gemeente) die het mogelijk maken om de levensstandaard in het BHG volledig en nauwkeurig in kaart te brengen, en de evoluties over de tijd heen op te volgen. Een vervolgonderzoek zou onze methode 1 kunnen gebruiken om de evolutie in het verleden tot vandaag te schetsen, en om op regelmatige basis de evolutie van de inkomens in de toekomst in kaart te brengen.

Hoewel we in dit rapport de mogelijkheden van het administratieve netto beschikbaar huishoudinkomen hebben geïllustreerd aan de hand van het armoederisico, pleiten we toch voor terughoudendheid. Zoals eerder gesteld kan het inkomensbegrip van EU-SILC waarop de officiële armoederisico's worden berekend niet helemaal gereconstrueerd worden op basis van administratieve gegevens. Deze verschillen maken het eigenlijk niet mogelijk om armoederisico's tussen beide gegevensbronnen te vergelijken, en zou in het publieke debat tot verwarring kunnen leiden. Vergelijking is natuurlijk wel mogelijk binnen dezelfde gegevensbron, maar ook zal zeer duidelijk omkadering nodig zijn in de interpretatie van de gegevens. Het netto beschikbaar huishoudinkomen biedt *wel* de mogelijkheid om de levensstandaard van de inwoners van het BHG, en de positie van de laagste inkomensgroepen gedetailleerd te analyseren. Het netto beschikbaar huishoudinkomen voldoet immers aan de criteria van een goede indicator: duidelijk te interpreteren, robuust, weerspiegelt ook veranderingen in het beleid zonder dat het makkelijk te manipuleren is, vergelijkbaar over de tijd en tussen groepen, actueel, en de nodige data om de oefening te herhalen zijn beschikbaar. Een goede indicator die de levensstandaard van de inwoners van het BHG weerspiegelt mogelijk maken, daarin ligt de meerwaarde van onze oefening.

REFERENTIES

- Atkinson, A., Cantillon, B., Marlier, E., & Nolan, B. (2002). *Social indicators: The EU and social inclusion*. Oxford: Oxford University Press.
- Decoster, A., Dedobbeleer, K., & Maes, S. (2017). *Using fiscal data to estimate the evolution of top income shares in Belgium from 1990 to 2013*. Faculty of Economics and Business: Discussion Paper Series DPS17.18. Retrieved from Leuven: <https://feb.kuleuven.be/drc/Economics/research/dps-papers/dps17/dps1718-new-vs.pdf>
- De Schrijver, A. (2020). *Fiscale gegevens in de enquête naar inkomens en levensomstandigheden (SILC): een pad voor de toekomst? Een verkennende studie omtrent het gebruik van IPCAL en Belcotax voor individuele inkomensvariabelen*. Statbel Analyse nr. 08. Retrieved from Brussels via <https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/Analyse/NL/Analyse%20SILC-Fiscale%20gegevens.pdf>
- Delclite, T. *Hervorming van het wegingsmodel voor de SILC-enquête*. Statbel Analyse nr. 11. Retrieved from Brussels via https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/Analyse/NL/11_NL_Weging_SILC.pdf
- Desiere, S., Struyven, L., Cuyvers, D., & Gangji, A. (2018). *De internationale tewerkstelling: eindelijk aanwezig in de arbeidsmarktstatistieken*. Retrieved from Brussels: <https://hiva.kuleuven.be/nl/nieuws/nieuwsitems/internationale-tewerkstelling-eindelijk-aanwezig-in-arbeidsmarktstatistieken>
- Eurostat. (2019). *Statistics Explained: People at risk of poverty or social exclusion*. Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/People_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion#Analysis_of_populations_at_risk
- Eurostat. (n.d.). *Glossary: EU statistics on income and living conditions (EU-SILC)*. *Statistics explained*. Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:EU_statistics_on_income_and_living_conditions_%28EU-SILC%29
- Hagenaars, A. J. M., & Zaidi, M. A. (1994). *Poverty Statistics in the late 1980s: Research based on micro data*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Lefevère, E., Goedeme, T., De Wilde, M., & Spiegeleer, T. (2019). Non-take-up van de verhoogde tegemoetkoming en automatische rechtentoekenning: overzicht en case study. *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 2019 (2), 251-283.
- Lodewijckx, E., & Deboosere, P. (2008). *LIPRO: een classificatie van huishoudens*. Retrieved from Brussel: <https://www.vlaanderen.be/publicaties/een-classificatie-van-huishoudens>
- Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel. (2019). *Armoede-indicatoren*. Retrieved from <https://www.ccc-ggc.brussels/nl/observatbru/indicatoren/armoede-indicatoren>
- Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad. (2018). *Welzijnsbarometer 2018*. Retrieved from Brussel: https://www.ccc-ggc.brussels/sites/default/files/documents/graphics/rapport-pauvrete/welzijnsbarometer_2018_1_pers.pdf
- POD MI. (2020). *Overzicht van het aantal begunstigden van het leefloon*. *Studies, publicaties en statistieken*. Retrieved from <https://www.mi-is.be/nl/studies-publicaties-statistieken/overzicht-van-het-aantal-begunstigden-van-het-leefloon>
- Schockaert, I., Morissens, A., Cincinnato, S., & Nicaise, I. (2012). *Armoede tussen de plooiën. Aanvullingen en correcties op EU-Silc voor verborgen groepen armen*. Retrieved from Leuven: https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/372186/2/R1473_armoede_tussen_de_plooiën.pdf
- Statbel. (2020). *Belgische armoede-indicatoren 2019 volgens regio en provincie*. Retrieved from <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/risico-op-armoede-sociale-uitsluiting#news>
- Statistics Belgium. (2018). *Quality Report Belgian SILC 2017*. Retrieved from Brussels: https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/Huishoudens/10.7%20Inkomen%20en%20levensomstandigheden/10.7.1%20Armoederisico/Plus/FR/BE_QualityReport_2017.pdf
- Storms, B., Penne, T., Vandelannoote, D., & Van Thielen, L. (2015). Referentiebudgetten als benchmark voor het beoordelen van de doeltreffendheid van de minimuminkomensbescherming. Hoe evolueerden inkomens en noodzakelijke uitgaven in de periode 2008-2013. *Belgisch Tijdschrift Sociale Zekerheid* 2015(3). pp. 497-515.

